

„ALEVİ SORUNU“NUN TARİHSEL-FELSEFİ KÖKENLERİ.. TASAVVUFTAN BİLİŞSEL BİLİMLERE-HERŞEYİN TEORİSİNE..

İLKEL KOMÜNAL TOPLUMDAN SINIFLI TOPLUMA GEÇİŞ SÜRECİNDE
ŞAMANİZM, TASAVVUF, BEKTAŞİLİK-ALEVİLİK

İÇİNDEKİLER

- GİRİŞ
- BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM..
- BÜYÜK TABLODA NELER VAR..
- BİR ZAMANLAR CENNETTEYDİK HEP BİRLİKTE..
- ŞAMANİZM NEDİR..
- TASAVVUF=ŞAMANİZM+İSLAMİYET..
- BEKTAŞİLİK-ALEVİLİK..
- BEKTAŞİLİK İRAN'IN ETKİ ALANINA GİRİYOR, ALEVİLİK-KIZILBAŞLIK-ŞİİLİK..
- BATILILAŞMA SÜRECİ VE BEKTAŞİLER..
- BEKTAŞİLER-ALEVİLER VE YENİ CUMHURİYET..
- ALEVİLER NEDEN KEMALİST OLDU..
- ALEVİ SORUNU NASIL ÇÖZÜLECEK..

GİRİŞ

Şeyh Bedreddin şöyle diyor „Varidat“ında: „Bütün evrenler bir zerrede vardır”.. “Bu gerçek ne kadar bilinir, bütünün her insanda bulunduğu ne kadar anlaşılırsa (bu gizlilik ne denli aydınlanırsa), ‘Ben gizli bir hazineydim, bilinmeyi istedim ve beni bilsinler diye insanları yarattım’ sözünün gizemi de o oranda aydınlanır. Ancak, bilen de, anlayan da (yaradan ve yaradılan da) gene onun kendisidir (Tanrıdır), başkası değil (Vahdeti vücud).Tanrı, bütün niteliklerden sıyrılmıştır, ama o, aynı zamanda bütün nesnelere nitelenmiştir de. Bu evrende herşeyin özü o dur, ondan gayrı birşey yoktur”.¹

Ne diyor Şeyh Bedreddin burada:

1-“Bütün bir evren bir zerrede vardır” (bütün evren tek bir atomun içinde vardır anlamına geliyor bu)..İlk bakışta anlaşılmaz bir söz değil mi! O uçsuz bucaksız evren nasıl olur da tek bir atomun içinde varolur diye düşünüyor insan!..

Burada mekanik bir şekilde düşünmemek gerekiyor. Şeyh Bedreddin demek istiyor ki, her şey, kendi içinde, “benden içeri olan bir BEN’e” sahip olduğundan, bu evren, “benden içeri olan o BEN’in her durumda bir başka “varlık-ben” şeklinde ortaya çıkışından ibarettir.. Olaya bu şekilde baktığınız zaman, bütün mesele geliyor “herşeyin içindeki” o evrensel varlığa-BEN’e dayanıyor. Evet, nedir o halde “herşeyin içinde” varolan-herşeyin özü olan-o BEN?..

2-“Tanrı insanı, nefisini-kendini-bilerek Rabbini bilsin diye yaratmıştır”. Buradaki “nefs”, bilişsel psikolojide benlik (self-selbst) olarak tanımlanan organizmayı temsil eden nöronal etkinliktir- varoluş instanzıdır. Yani, diyor ki Şeyh Bedreddin, eğer bu “ben”in-benliğin, nöronal etkinliğin- ne olduğunu, bunun nasıl oluştuğunu bilerseniz, bu sırrı çözebilirsiniz, o zaman bu “ben”den içeri olan “BEN”i de bilebilirsiniz. “Benden içeri olan o “BEN” ise Tanrı-Allah olarak ifade ediliyor. Buradan çıkan anlama gelince; Tanrı-Allah bütün bu evreni kendini

¹ Varidat, Şeyh Bedreddin, İsmet Zeki Eyuboğlu, Der Yayınevi, 1991

bilmek-kendi bilincini ortaya çıkarmak için yaratmıştır!. İnsanla birlikte, evrensel oluşum, yani doğa, yani, bütün varlıkların içinde saklı olan-"benden içeri olan- o "BEN" kendi bilincini yaratmaktadır ("insan doğanın kendi bilincine varmasıdır"..).

3-"Ancak, yaradan da, yaratılan da, bilen de, anlayan da bir ve aynı şeydir". Yani, "yaradan" ve "yaratılan" diye birbirinden **ayrı iki varlık** söz konusu değildir.

Bu nokta çok önemli işte!. Hani Yunus, "bir BEN vardır bende benden içeri" diyordu ya, buradaki o "ikinci" BEN'e açıklık getiren Şeyh Bedreddin, bunun bizim anladığımız manada ikinci bir ben'e, yani ikinci bir objektif maddi gerçekliğe tekabül etmediğini, onun "kendi varlığımızdaki yokluğu" temsil ettiğini söylüyor. Buna ek olarak da, izafi maddi gerçeklik olan "ben" aracılığıyla "bilenin de anlayanın da" aslında "kendi varlığımızdaki yokluğu" ifade eden o öteki BEN olduğunu ifade ediyor..

Böyle diyor Şeyh Bedreddin. Ona göre, her şey, kendi nefsiyle "mutlak gerçeklik" olan Tanrının objektif-izafi bir gerçekleşme halinden ibarettir. "Tanrı, bütün niteliklerden sıyrılmıştır, ama o, aynı zamanda bütün nesnelere nitelenmiştir" diye de ilave ediyor. "Bu evrende herşeyin özü o dur, ondan gayri birşey yoktur" diyor..

Nedir bütün bunların anlamı?

Şeyh Bedreddin'in ne demek istediğini anlamak için isterseniz olayı somutlaştırmaya çalışalım: Madem ki "bütün bir evren tek bir zerrenin içinde vardır" (Şeyh Bedreddin), bu demektir ki, örneğin, bir elektron ve bir protondan oluşan bir hidrojen atomu, kendi içinde, hem kendisidir, yani bizim bildiğimiz hidrojen atomudur, ama hem de, aynı zamanda (onun içinde, gizli-saklı anlamda varolan evrensel varlık olarak) Tanrıdır-Allah'tır da!. Öyle ki, "evrensel varlık" olarak tanımlanan bu "varlık içindeki varlık", yani Allah, bizim bildiğimiz anlamda "ikinci bir maddi gerçeklik" olmayıp, "varlığı", onun (yani hidrojen atomunun) varlığında gizli-saklı olan, "varlığı", hidrojen atomu kendi varlığında yok olduğu an ortaya çıkan bir "başka" varlıktır..

Böyle diyor Şeyh Bedreddin.. Ama, sadece Şeyh Bedreddin mi diyor bütün bunları? Muhyiddin'i Arabi'den Ahmet Yesevi'ye, Hacı Bektaş'tan Yunus Emre'ye kadar bütün o tasavvuf erleri atalarımızın söylediklerinin özü de hep aynıdır. Yani, bütün bir evreni kaplarken, aynı zamanda tek bir zerrenin de içine sığabilen, varlığı zaman ve mekana bağlı olmayan, "ne yerde, ne gökte olan", ne rengi, ne kokusu, ne de şekli bulunan, bir "varlıktır" sözkonusu olan..Hani Bektaş dedesinin, "şuna yok diyeceksin ama bir türlü dilin varmıyor" dediği türden bir varlık! Tabii, Bektaş dedesinin bu sözünü çoğu kimse onların (yani Bektaşilerin) ne kadar "devrimci-ilerici" olduğunun- materyalist-ateist olduğunun ispatı olarak kullanır!. Ama, biraz sonra göreceğimiz gibi, hiçte öyle değildir. Bütün bir varoluş sırrının tek bir veciz-mizahi cümleyle dile getirilişidir bu. Ve özünde Şeyh Bedreddin'in, ya da Yunus'un söylediklerinden de hiçbir farkı yoktur..Bektaş dedesi diyor ki, varlıkların içinde Allah-Tanrı diye ikinci bir varlık yoktur. Eğer başka türlü olsaydı, herşey, her an, kendi içindeki Allaha-Tanrıya "şirk koşar" halde olurdu!. Çünkü Tanrı, varlıkların kendi içindeki yokluğu ifade eden VARLIKTIR..Ona (yani Tanrıya) şirk koşan, onun karşısında "gerçek varlık-mutlak gerçeklik- olan benim" iddiasında bulunan ise nefstir. Her an yeniden yaratılan izafi maddi gerçekliği temsil edenin, mutlak gerçekliğin karşısında, "varlığı kendinden olan"- "kendinde şey varlık" olma iddiasıdır bu. Ki, bütün dinsel terminolojilerde buna şeytan denilir!..

"Ecdadımızdan" bahsediyoruz, "ecdadımızdan bize kalan mirastan" bahsediyoruz; işte o mirasın, yani bilgi temelinin, yani bizim kültürümüzün (yani Tasavvufun) özü, esası budur. Sahip çıkacağımız ecdadımızın ruhu budur. Şeyh Bedreddin de, Yunus da, Hacı Bektaş Veli de budur. Alevi, Sünni olmanın, Müslim, gayrimüslim olmanın özü, esası budur. Ya buna, bu öze sahip çıkarak, "yaratılanı yaradandan ötürü seveceğiz", ya da, "ecdadımız" diyerek,

Tanrı'ya-Allah'a ait olan o mülke sahip çıkan sultanlara, kendisini Allahın yeryüzündeki temsilcisi ilan ederek "ona şirk koşanlara biat edeceğiz!. Bakın ne diyor atalarımız, "ya bu deveyi güdersin, ya da bu diyardan gidersen"! Ne demek bu? Buradaki deve o nefstir. Onu güden ise, ata binmiş jokey örneğindeki atı yöneten o jokey, yani bilişsel benlik oluyor. Öyle bir sır ki bu, kendi gerçekliğini keşfettiğin an, o bilişsel benlik de kendi içindeki evrensel varlığın-sıfırın- içinde kaybolup gidiyor..Deveyi güdebilenler, kendi varlığındaki yokluğun bilincine vararak "ölümsüz" hale gelenler olurken, bu işi beceremeyenler de "ölerek" bu diyardan gitmiş oluyorlar!..

Evet, buraya kadar olanlar ecdadımızdan bize kalan mirasın bir özeti idi. Şimdi bir de aşağıdaki sözlere kulak verelim bakalım. Bunlar da benim o mirasa sahip çıkarak, onun üzerine eklemeye çalıştığım şeyler!..Kendi içimizdeki, "kendi varlığımızda yok olduğumuz" an ortaya çıkan o VARLIK ne imiş onu bir de bugünün-modern bilişsel bilim terminolojisiyle kavramaya çalışalım. Yalnız rica edeceğim, aşağıdaki paragrafı okurken bunu öyle bir solukta değil, yudum yudum, özümseyerek, üzerinde uzun uzun düşünerek okumaya çalışın!. Bakın, ben kendim, bu paragrafı kaleme alana kadar tam kırk yılımı harcadım!..

Bu evrende varolan her şey-bütün varlıklar- kendi içinde iki temel parçadan oluşan bir A-B sistemi iken (buradaki A ve B, varlıkların-nesnelerin iç dinamiklerini temsil eden sembolik ifadelerdir. Örneğin, organizma sözkonusu olduğu zaman, çevreden gelen bilgiyi değerlendirip işleyerek bir reaksiyon modeli hazırlayan beyin A ise, onun hazırladığı bu reaksiyon modelini gerçekleştiren bütün diğer organlar da B 'dir); aynı anda, **iç diyalog açısından sistem merkezinde oluşan sıfır noktasında temsil olunan varlığıyla** (gene organizma sözkonusu olunca, bu sistem merkezi beyinin içindeki, sabit olmayan, her seferinde yeniden oluşan bir sıfır noktasına tekabül eder) çevreyle etkileşmeye bağlı olarak, bir başka sistemin içinde onun bir parçası şeklinde de gerçekleşir-varolur.² **Yani, içerden bakınca, sistem merkezinde oluşan sıfır noktasında temsil olunan (bir diğer deyişle, "kendi varlığında yok olan") bir sistem (ki, Yunus'un "benden içeri olan ben'i budur), aynı anda, dış diyalog-etkileşme- açısından bakınca, gene bu sıfır noktasında ortaya çıkan objektif-izafi maddi gerçeklik bir varlık şeklinde gerçekleşir, bilinir.**

Organizmadan başlamıştık gene oradan örnek vererek devam edelim. Örneğin ben, Münir, **kendi içimde bir sistem olarak düşünülüğüm zaman**, benim varlığım, beynimdeki herhangi bir noktaya denk düşen-sistem merkezini temel alan-sıfır noktasında temsil edilir. Ancak bu nokta aynı zamanda benim "kendi varlığımda yok olduğum" noktadır da. Yani, Münir diye, çevreden bağımsız bir şekilde "kendinde şey" olarak varolan -varlığı kendinden olan- bu anlamda "objektif mutlak bir gerçeklik" sözkonusu değildir. **Ama aynı anda**, bütün diğer sistemler gibi organizma da açık bir sistem olduğundan (yani, dışardan gelen madde-enerji-informasyon hiçbir zaman sıfır olamayacağından), çevreden-dışardan gelen madde-enerji-informasyon sistemin içine alınıp bunlar benim beynimde sahip olduğum bilgilerle değerlendirilip işlenildikten sonra meydana gelen nöronal model sistemin motor unsuru olan organlarıma (çevreden gelen o etkiye karşı bir reaksiyon modeli olarak) gerçekleştirilmesi için iletildiği zaman (ve organlar da bunu gerçekleştirdikleri zaman) beynimin ve organlarıma gerçekleştirdiği bütün bu etkinliklere bağlı olarak -bu esnada gerçekleşen objektif İZAFİ maddi gerçeklik olarak-kendi nefsimle ben ortaya çıkarım (ben olarak bir kimliğe sahip olmuş olurum). Sizin tanıdığınız-bildiğiniz-Münir de budur zaten. İşte size, her etkileşme sonucunda yeniden gerçekleşen-"yaratılan"-ve beynimdeki sinapslarda kayıt altına alınan o "ben", ve benim içimdeki sıfır noktasında gerçekleşen öteki BEN!..

² "Sistem Teorisinin Esasları, ya da Varoluşun Genel İzafiyet Teorisi-Herşeyin Teorisi", www.aktolga.de 4. Çalışma

Tam bu noktada, çok ilginç ve açıklayıcı bir örnek olduğu için size kızımın aramızda geçen bir diyalogu nakledeceğim: Büyük kızım Elif o zaman başka bir şehirde üniversite öğrenimine devam ediyordu ("Bilişsel Bilim" öğreniyordu). Bir hafta sonunda, bize-eve geldiği zaman onunla bu konuyu tartışırken, birden bana demişti ki, "ne yani baba, ben sadece senin yanında seninle etkileşme halinde olduğum zaman mı varım, senden uzak olduğum zaman, aramızda bir madde-enerji-informasyon alışverişi olmadığı zaman "yok" muyum"?

Ona şöyle cevap vermişim o zaman: "Başka bir şehirde olduğun zaman, aramızda herhangi bir etkileşmenin bulunmadığı durumlarda seninle benim-bizim aramızdaki varoluş ilişkisi tamamen potansiyel bir gerçekliktir-iliskidir. Bu durumda bizim (senin ve benim) birbirimize göre olan varlığımız da beynimizde daha önceki ilişkiler içinde oluşan sinapslarla temsil edilir. Yani, sen başka yerde olduğun sürece (eğer arada-telefon görüşmesi de dahil olmak üzere-hiçbir ilişki, etkileşme yoksa) benim için potansiyel bir gerçeklik olarak var olursun-varlığını devam ettirirsin. Ama bu demek değildir ki, objektif gerçeklik olarak artık sen yoksun! Sen, bu durumda, bulunduğun yerdeki ilişkilerin-etkileşmelerin içinde, gene yaratırken yaratılan izafi objektif bir gerçeklik olarak varlığını devam ettirmektir. Ama örneğin, diyelim ki bu arada bana telefon ettin ve konuşmaya başladık. Bu da bir etkileşmedir, bir bilgi alışverişi buradaki sözkonusu olan da. Bu nedenle, o an hemen gene birbirimiz için objektif gerçeklik haline dönüşürüz. Beynimizdeki sinapslar aktif hale gelirken bunlara yeni sinaptik bağlantılar da eklenmeye başlar ve biz birbirimizi yaratırken yaratmaya başlarız..Burada önemli olan, hertürlü etkileşmeden bağımsız olarak "kendinde şey"- "objektif mutlak gerçeklik" varlıklardan bahsedilemeyeceğidir, varoluşun izafi bir gerçeklik olmasıdır"...

Tam bu noktada gene bir soru geliyor aklıma, "peki, beynimizde sıfır noktası diye bir NOKTA var mıdır gerçekten"; ya da, bütün diğer sistemlerin içinde sistem merkezinde oluşan böyle bir nokta var mıdır?

Sıfır nedir? Bakın onu da, yani sıfırı da eski İslam bilginleri bulmuşlar; ama zamanla onun neyi ifade ettiği unutulmuş gitmiş!..Matematikteki bütün diğer rakamlar, 1,2..bunlar hep sayısız varlıklara işaret ederlerken, sıfır her varlığın kendi içinde sistem merkezinde VAROLAN Tanrıya işaret eder. Yani, ne benim beynimde, ne de diğer varlıkların sistem merkezinde öyle zaman-mekan içinde varlığı olan sıfır noktası diye bir nokta sözkonusu değildir. Böyle birşey Tanrıya-Allaha zaman-mekan içinde bir varlık izafe etmek olurdu ki bu da ona "şirk koşmak" anlamına gelirdi. Sıfırın uzay-zaman içinde bir "varlığı" olur mu hiç? O, yani sıfır "yokluğu" temsil eder. Onun varlığı da zaten bu "yokluğuyla" kaimdir. O, bütün varlıkların sistem merkezinde "oturan", "benden içeri olan BEN'dir"..

Şöyle diyelim: Bu evrende yer alan bütün varlıklar kendi içlerinde bir sistem midir? Evet! Peki, bütün sistemlerin varlığı da sistem merkezinde oluşan o sıfır noktasında temsil edilmiyor mu? Evet! O halde, bu evrende ondan-yani o sıfırdan gayri mutlak anlamda başka hiçbir şey yoktur. Şeyler-yani varlıklar karşılıklı ilişki-etkileşme esnasında birbirlerini yaratarak varolan izafi gerçekliklerdir ³..

Bütün bunların idealizmin o mutlak "idee"siyle, ya da, materyalizmin "kendinde şey" varoluş anlayışıyla, bu zeminden kaynaklanan "ateizm"iyle hiçbir alakasının bulunmadığını anlamışsınızdır umarım!.. Bunlar, yani materyalizm ve idealizm (ve de bu iki ana akımın diğer türevleri) insanlığın gerçekliği arayış süreci içinde ortaya çıkan ipek böceği kurtçuğunun içinde geliştiği o kozalara benzerler. Bugün, bilgi toplumuna giden yolda kurtçuk-yani insanlık durumu-artık kanatlandı ve o kozaları delerek uçmaya başladı!..

SONUÇ: İç diyalog açısından sistem merkezindeki sıfır noktasında temsil olunan varlıklar, "dışardan"-çevreden-gelen madde-enerjiyi-informasyonu kendi içlerinde (A

³ Burada işin daha da ötesine girmiyorum. Bu konuda daha geniş açıklamalar için bak, www.aktolga.de 3. Çalışma..

ve B arasındaki ilişkilerle) kayıt altında tutulan bilgiyle değerlendirip işleyerek dışardan gelen etkiye karşı bir cevap-reaksiyon oluştururken kendi nefleriyle gerçekleşirler ve, dışardan gelen informasyona kaynak teşkil eden nesneyle birlikte oluşturulan yeni bir A-B sisteminin içinde, bu sistemin bir parçası şeklinde izafi bir gerçeklik olarak ortaya çıkarlar.

Yukardaki tanımdan da anlaşılacağı gibi, Sistem Teorisi daha çok evrensel oluşumun yapısal yanıyla ilgilenirken, onu hayata bağlayan, ona ruh veren de İnfomasyon İşleme Teorisi'dir. Aslında bu iki teori birbirini tamamlıyor. Çünkü, sistem gerçekliği, dışardan gelen madde-enerjiyi-informasyonu kendi içindeki bilgiyle değerlendirip işleyerek bir çıktı-ürün oluşturan, bununla da dışarıyı etkileyen interaktif bir oluşumdur. Bu anlamda, HERŞEYİN TEORİSİ, Sistem Teorisi'nin ve İnfomasyon İşleme Teorisi'nin birlikte oluşturdukları en üst bir teorik çerçeve olarak ortaya çıkıyor. Fizik, kimya, biyoloji, astronomi, toplum bilimi de dahil olmak üzere bütün bilimler, her biri kendi alanında, sistem gerçekliğini kendine özgü biçimleriyle kavrayıp, bu zemin üzerinde infomasyon işleme mekanizmasının nasıl çalıştığını açıklamaya çalışırlar. Kuantum teorisinden, evrim teorisine, Genel İzafiyet Teorisi'nden, elektromagnetizme, hatta ve hatta, klasik fiziğe-Newton'un Hareket Yasaları'na kadar bütün bilimsel çalışmaların hepsini kucaklayan evrensel oluşum yasasıdır Herşeyin Teorisi.⁴

İster, “insan doğa'nın kendi bilincine varmasıdır” deyiniz, ister Şeyh Bedreddin-ya da bütün diğer tasavvuf bilgini atalarımız gibi- “Tanrı insanı kendini bilmek için yaratmıştır” deyiniz, özünde bütün bunlar aynı şeydir. Biri, ilkel komünal toplum insanının bilgisini-bilincini yansıtırken, diğeri, sınıflılık aralığından geçerek modern sınıfsızlığa ulaşma aşamasına gelen modern komünal toplum insanının bilgisini-bilincini ifade etmektedir.

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM!..

Tasavvuf bilgini atalarımız her işe başlarken “yaradan ve yaradılan” olarak “onun” adıyla başlarlarmış söze (Bismillahirrahmanirrahim), biz de öyle yapalım şimdi, çünkü bir işe başlayan da, başlatan da “o”dur özünde!

Konuya girmek istiyorum artık, ama okuyucu şimdi de diyecek ki, ne demek istedin öyle “bir işe başlayan da başlatan da o dur” demekle!.

İş yapmak, bir ürün elde etmek nedir, nasıl olur-yapılır- bu “iş”:

Bir fabrikayı ele alalım: A, bu fabrikadaki işvereni, B de işçileri gösteriyor olsun. Amaç da en sondaki ürünü elde etmektir.

Kendi içinde bir sistem olarak ele aldığımız zaman bu fabrika da sistem merkezindeki sıfır noktasında temsil edilen bir A-B sistemi değil midir? Evet mi diyorsunuz!. Sonra ne oluyor peki; başlangıçtaki sıfır noktasından yola çıkan bu sistem, iki eliyle -A ve B aracılığıyla- dışardan-çevreden gelen hammaddeyi işleyerek en sondaki ürünü elde ettiği zaman, o an onunla birlikte daha üst düzeyde yeni bir sıfır noktasına ulaşmış olmuyor mu?. Bu ürün nedir, o da son tahlilde kendi içinde gene bir sistem değil midir, ve o da kendi içindeki sistem merkezinde bulunan sıfır noktasında gerçekleşmiyor mu!. O halde, yaradan da yaradılan da son tahlilde o dur, yani o sıfır noktasıdır. Sıfır, önce üretici A-B sistemi olarak gerçekleşirken, sonra da ürünle birlikte üstü düzeyde başka bir A-B sistemi olarak gerçekleşmektedir, o kadar. Bu arada-ara basamaklarda- ortaya çıkan A ve B 'ler, sistem içinde gerçekleşen etkileşmelere bağlı olan izafi gerçekliklerdir. “Her yerde, her zaman hazır ve nazır olan” ise, daima, her durumda oluşan her yeni sistemin merkezini temsil eden, atalarımızın “mutlak

⁴ a.g.e..

gerçeklik” dediği o sıfırdır!. Ancak tam bu noktada ben diyorum ki, nasıl ki “yaratılan” izafidir, aynı şekilde “yaradan” da izafi olmalıdır. Çünkü o sıfır, her an, her yeni “yaratılanla” birlikte kendini de yeniden yaratmaktadır!..

Peki o zaman nedir o “ben yaptım, ben ürettim, ben yarattım” ifadeleri? Çok basit! Dikkat ederseniz sistem merkezinde sıfır noktasının bulunduğu bütün A-B sistemlerinde üç temel Koordinat Sistemi bulunmaktadır. Bunlardan biri sistem merkezini temel alırken, diğer ikisi, kendi nefleriyle (yani, objektif izafi varoluş halleriyle) A ve B ‘yi temel alan Koordinat Sistemleridir. Bu nedenle, siz sürece nereden (hangi K.S ‘den) bakarsanız ortaya çıkan sonuçlar da ona göre olmuş olur. Örneğin, yukardaki örnekte üretim sürecine eğer A ‘yı (yani işvereni) temel alan bir K.S’den bakıyorsanız, sizin bakış açınız buna göre oluşacaktır. Aynı şey B (yani işçi sınıfı) için de geçerlidir.

Devam ediyoruz!..

BÜYÜK TABLODA BAŞKA NELER VAR

Önce büyük tabloyu ortaya koyarak başlayalım: Bir zamanlar “cennette” yaşarmış insanlar. Böyle söyler-anlatır- bütün o dinler-inançlar. Sonra da, “insanın nefesine uyararak cennetten kovulduğunu” söylerler. Ve de, insanın tekrar o güzel günlere, kaybettiği o cennetine yeniden kavuşabilmesi için, bir şekilde, nefisini-benliğini kontrol altına alması-onu yok etmesi-gerektiğini öğütlerler. “Nefsini bilen Rabbini bilir”in anlamı bu olsa gerek: Nefsini-self-bilerek onun mutlak bir gerçeklik olmadığını, izafi olduğunu bileceksin ki, asıl varolanın sistem merkezindeki o sıfırla temsil edilen-gerçekleşen olduğunu bilebilesin. **Burada bütün mesele, ancak kendini-nefsini bildiğin zaman bilebileceğin o “Rabbin”-yani sıfır noktasının-ne olduğunda yatıyor. “Tanrı’nın kendini bilmesi için yarattığı” insanların bütün o insanlık macerası, sadece bu sorunun cevabını verebilmek içindir..** En azından Şeyh Bedreddin böyle diyor, “Tanrı insanla kendini bilmektedir” derken!..

Şamanizmden tasavvufa, Bektaşilikten Aleviliğe, İslamiyetten Hristiyanlığa, Budizme kadar bütün o inançlar-dinler hep “suç işleyerek” “cennetten kovulan” insanlara kendilerini başışlatarak tekrar nasıl o cennete kavuşabileceklerini anlatmaya çalışırlar. Bu sürecin başlıca aktörü-öznesi ise hep o “nefs”tir, benliktir-(selbst, self) yani. Bütün mesele, “insanın içindeki şeytan” olarak da ifade edilen o nefsi “kontrol etmenin”, “yok etmenin” etrafında dönüp dolaşmaktadır. Bütün insanlık durumunun-macerasının- özü esası budur.. İster, “insan doğa’nın kendi bilincine varmasıdır” deyin, ister, “Tanrı insanı kendini bilmek için yaratmıştır”, sonuç değişmiyor. Sorun, eninde sonunda gelip, “nefsini-kendini- bilen Rabbini bilir”e dayanıyor.

Ama o “nefs”-benlik- dediğimiz şey aslında insanın insan olarak benliği varlığı değil midir? Bu nedenle, olayı, sanki önce ortada kimliksiz-kişiliksiz bir insan vardı da, sonra da bu insan bir benliğe-nefse sahip olarak kendinin farkına varıp “suç işledi”, bu yüzden de cennetten-doğadan- kovuldu şeklinde anlamamak lazımdır!..

Nereden bakarsak bakalım, bütün hikâye daha o ilk anda-insan olarak varolduğumuz o ilk anda-başlıyor. Yani, insanlık durumu-macerası dediğimiz şey, daha ortada sınıflı toplum falan yokken, insan olarak ortaya çıkarak, o ilk “cennetten kovulma” anımızda başlıyor. Çünkü, daha önce, doğa’nın, doğal çevrenin bir parçası olarak insanın kendi içindeki atası olan hayvan vardı ortada. Cennette olan da, o doğal dengenin bir parçası olarak varolan da o hayvandı zaten. Ne zaman ki soru sormaya başlıyor içimizdeki bu hayvan, “ben kimim”, “neyim” demeye başlıyor, işte herşey o andan itibaren değişiyor. **Çünkü “hayvan” soru sormaz!. Olanı-varolanı-olduğu gibi kabul eder o, kendi varlığını da bilinçdışı olarak bu denge içinde bir yere oturtur. Ama insan öyle değildir. O, daha insan olarak “ben” demeye başladığı an, kendini doğadan-doğal çevreden ayırmaya başlıyor. Bununla birlikte de bir yabancılaşma sürecinin içine düşüyor. Sonra da, kendini bütün bu olup bitenlerin-bu yabancılaşmanın-sorumlusu olarak gördüğü için, kendinden kurtulmaya**

çalışıyor!. Kendi varlığının temsilcisi olan nöronal etkinliği-self- kendi içine giren ve onu Tanrıdan (sıfır noktasından) uzaklaştıran bir “şeytan” olarak görüyor. Ve Tanrıya ulaşmak için onu (kendini) yoketmeye, ondan (kendinden) kurtulmaya çalışıyor!.

Bu süreç, daha sonra, sınıflı topluma geçişle birlikte daha da geliyor-çelişki daha da keskinleşiyor. Çünkü, insanın doğa karşısındaki yabancılaşmasına bu sefer bir de insanın insana karşı yabancılaşması ekleniyor. Sınıflı topluma geçişle birlikte insan sadece doğadan kopmakla-ona karşı yabancılaşmakla kalmıyor, içinde yaşadığı toplumdan da kopuyor, ona karşı da yabancılaşıyor. Müthiş birşey değil mi şu insanlık durumu!

Bu çelişki-kendi kendini yiyip bitirme mücadelesi- kapitalizmin ortaya çıkışına kadar binlerce yıl böyle sürüp gidiyor. İlk kez kapitalizmle birlikte ki, üretici güçlerin- insanın önündeki engeller ortadan kalkmaya başlıyor. İnsan, ilk kez bu dönemde, kendi nefsi-benliğini bastırarak yoketmenin yanı sıra, onu daha da geliştirmenin (böylece, gelişerek kendi varlığında yok olmanın) yolunu yordamını keşfediyor. Binlerce yıl büyüyle, törenlerle, sayısız kurallarla kontrol altına almaya-yok etmeye çalıştığı nefsi şimdi artık daha da geliştirerek “yok etmenin” yolunu buluyor. İnsan, “nefsini bilerek Rabbin bilmenin” yolunun-kendini inkârın- gelişmekten-ilerlemekten geçtiğini farkettiği an, artık kendine eziyet etmeyi-kendine bir suçlu muamelesi yapmayı da bir yana bırakıyor. Ve zaten bu andan itibaren de feleğin çarkı daha hızlı dönmeye başlıyor!.

ŞAMANİZM NEDİR

Şimdi tekrar yukardaki büyük tabloyu gözümüzün önüne getiriyoruz. Önce, bir A-B sistemi olarak ilkel bir komün vardır ortada. Bu durumda, sistemin-komünün iç ilişkileri açısından A komün şefi-ya da dini liderse, B 'de diğer komün üyeleridir. Bu iki unsur karşılıklı ilişki-etkileşme içinde birbirlerini yaratarak birbirlerine göre varolan objektif-izafi maddi gerçeklikler olurlar. Sistemin-komünün- bütünü ise merkezdeki sıfır noktasında temsil edilmektedir. Orta Asyalı atalarımız komün diliyle buna o zaman “Tengri”-Tanrı-diyorlardı. A olarak temsil edilen komün şefi-ya da dini lider-kendisini ancak merkezde var olduğu düşünülen bu “Tengri” adına-onu temsilen sistemin temsilcisi olarak görüyordu. Yani, diğer komün üyelerine göre onun kendine özgü ayrı bir varlığı-nefsi-yoktu. Bütünün bir parçasıydı o da, suyun içindeki bir damla gibi. Mal-mülk falan herşey de bu “Tengri”ye aitti. Çünkü varolan tek “mutlak gerçek” oydu. İnsanların-komün üyelerinin varlığı ise izafiydi. Öyle ki, komün insanı, doğaya karşı oluşan kimliğinin kendini ifade tarzı olarak “ben” dediği zaman bundan adeta utanıyordu!. Kendini bir suç işlemiş gibi hissediyordu!. Niye? Çünkü varolan tek gerçek o “Tengri” idi, yani sıfır noktasında oturan o “mutlak gerçeklikti”..Nasıl olurdu da bir insan “ben” diyerek kendini ona “eş koşabilir”di ki! Eğer ondan (“Tengri”den) başka birşey yoksa sistemin içinde (çünkü sistem bu sıfır noktasınca temsil edilmekteydi) bu “ben” ne oluyordu? **İşte, doğayla ilişki içinde oluşan bu “ben”lerine “kötü ruhu” temsilen “şeytan” diyordu insanlar o zaman!. Onu-şeytanı- insanın içine giren, insanı “Tanrıya eş koşmaya” yönelten bir saptırıcı olarak görüyorlardı. Bütün meselenin o şeytanı-o kötü ruhu-insanın içinden çıkarmak olduğunu düşünüyorlardı. İnsanı özgürleştirecek onu tekrar kaybettiği cennetine kavuşturacak şeyin bu olduğunu düşünüyorlardı.** İnsanın içindeki bir “ruhtan” bahsediliyordu, çünkü o “ben” dedikleri şeyi kendi içlerinde hissediyorlardı. Ama bunun ne olduğunu açıklayamadıkları için de onu sanki kendi içlerine giren bağımsız bir varlıkmiş gibi tasarlıyorlardı. Üstelik bu “ruhlar”da iki çeşitti. “İyi” olanları ve “kötü” olanları vardı. Onları Tanrıya yaklaştırmaya çalışanlar “iyi”, ondan-Tanrıdan-uzaklaştırmaya çalışanlar ise “kötü” idi. İşte “melek” ve “şeytan” hikâyelerinin aslı da budur..

İşte, komün insanı Orta Asya’lı eski atalarımızın ilk inancı olan şamanizmin özü-esası budur. “Kam”-“Şaman” adı verilen komün şeflerinin-dini liderlerin-yaptıkları bütün o törenlerin, müzikli, danslı, büyü seremonilerin esası budur. Şamanın -Kam- görevi, insanların kendi neflerini aşarak trans haline gelebilmelerini sağlamak, böylece onların tekrar doğal dengeye (bu dengeyle birlikte oluşan sıfır haline) dahil

olabilmelerinin yolunu açmaktır. Bunun için de, müzik ve dansın yanı sıra, zaman zaman esrar, alkol, ardiç tohumu vs. gibi uyuşturuculardan da yararlanır. Nefsi uyuşturarak “yok etmek”, böylece, trans haline gelerek sıfır noktasına-Tengri’ye ulaşabilmek daha da kolaylaşmış olacaktır. Daha sonra, Bektaşilerde-Alevilerde “Cem”, Mevlana’da ise “Sema” törenleri olarak yer alan, müzik eşliğinde kendi etrafında dönmenin özü de buradan gelmektedir.

Peki niye kendi etrafında dönüyor insanlar? Bunun iki nedeni var. Birincisi göçebelik, göçebe yaşantısının ritmi! Yazın yaylalara, kışın kışlağa.. hayat bundan ibaret; mevsimler, zamanın akışı bu tür bir döngü içinde gerçekleşiyor. Yerleşik toplumlarda olduğu gibi öyle düz bir çizgide gelişen bir zaman-mekan anlayışı gelişmemiştir henüz daha.⁵ İkincisi de tabii, nefsi-benliği uyuşturarak trans haline geçebilme çabası. Nefs, benlik dediğimiz şey, son tahlilde, çevreden gelen informasyonlara karşı nöronal düzeyde gelişen bir reaksiyon modeli olduğundan, insan müzik eşliğinde dönmeye başladığı zaman dış dünyayla ilişkiyi-etkileşimi tamamen kontrol altına almış oluyor. Bu durumda insan artık başka birşey düşünemez hale gelir, kafasındaki tek ideeye-amaca konsantre olarak bir yerde onunla bütünleşir (bir deneyin isterseniz!). Kendi varlığında yok olduğunu, sıfır halinin içinde eridiğini hisseder. O an kafasındaki ne ise o olduğunu hisseder. **Bu bir dönem Tengri imiş, daha sonra Tanrı-Allah olmuş, sonra da Ali, farketmez. Önemli olan insanın kendi nefsiyle kendini yok hissetmesi “o”nunla bütünleşmesidir. Sema’da dönen Mevlevilere dikkat edin bakın, bir elleri yeri diğeri göğü gösterir. Kafalarındaki sarıkları da mezar taşını temsil eder. Bu haliyle dönen bir derviş, “kendi varlığında yok olma” halini temsil etmektedir. Nefsin, kendi kabrinde bir “ölü” olduğunu göstermekte, gerçek varlığın Tanrı olduğunu, kendi nefsiyle “kendisinin” ondan gelerek ona döndüğünü ifade etmektedir. Bütün o şaman törenlerinin olduğu kadar “Cem”in ve Sema’nın da özü aynıdır..”Vecd” içinde ”trans” haline gelerek (kendi varlığında yok olarak) Tanrısal varlığın-sıfır noktasının içinde erimek.**

Nelerle uğraşmış insanlar değil mi!. Ama hepsi de saygıdeğer çabalar bunların. Neden mi? Çünkü insanın varoluş gerekçesi bu da ondan! Bilmek, bilmek ve de bildiğini haykırmak, bir ışık gibi evreni aydınlatmak!..İşte, insanın varoluş nedeni bu..Bana diyorlar ki, neden yazıyorsun!..”Ben” yazmıyorum ki, o kendi kendini ifade ediyor aslında!.Kimin için diyorlar!.. Kendisi için, kendisinden dolayı..

TASAVVUF = ŞAMANİZM + İSLAMİYET

Sonra, atalarımız Araplarla-İslamiyetle- ilişki-etkileşme içine giriyorlar. Göçebe inancıyla-dünya görüşüyle (şamanizmle) İslamiyet’in etkileşmesi de tasavvuf sentezini doğuruyor. Denebilir ki, Tasavvuf sadece bize özgü bir inanç-felsefe-düşünce değil ki, o evrensel bir dünya görüşü; Araplar’dan İran’a, Hint’ten Çin’e, hatta Hristiyanlığın içindeki bazı akımlara kadar uzantıları var. Doğrudur. Ama Şamanizm de öyle değil mi!. Biz burada olayı sadece Türklerin tarihsel gelişimi süreci içinde ele almaya çalışıyoruz. Başka göçebelere, örneğin Araplar’ı, ya da Kürtleri ele alalım. Onların inançları Şamanizmden farklı mıydı özünde, hayır! Sonra, İslamiyetle bu göçebe Arap inançlarının etkileşimi onlarda da gene tasavvuf sentezini ortaya çıkarmıştır. İran’daki Hint’deki durum da aynıdır. Bu şuna benziyor: Dünyanın neresinde olursa olsun $H_2 + O = H_2O$ dur! **Alın Şamanizmi (törenlerinden bütün inanç sistemlerine-adetlerine kadar ne varsa), bunları temel alarak İslamiyetin söylemlerini değerlendirin, ortaya tasavvuf çıkar.**

Yalnız burada gözden uzak tutulmaması gereken önemli bir nokta var. Şamanizm, kendi içinde henüz daha sınıfların oluşmadığı ilkel komünal bir toplumun doğayla ilişkileri içinde ortaya çıkan-üretilebilir bilgi temelidir. Şaman’ın önderliğinde nefsini yenerek tekrar doğaya dönmek isteyen-aradaki yabancılaşmayı ortadan kaldırmak isteyen de bir bütün olarak toplumun-komünün kendisidir, yani bütün komün insanlarıdır. Halbuki İslamiyet, bir yerleşik

⁵ „Hacı Bektaş, Efsaneden Gerçeğe“ İrene Melikoff, Çağ Pazarlama, 1991

toplum bilgi sistemi oluyor. O, barbarlığın yukarı aşamasına gelmiş-artık, yerleşik toplum düzeni kurmaya çalışan bir toplumun-insanların ürünüdür. Bu nedenle, o sadece toplumun doğa ile ilişkisine yönelik bir bilgi temeli değildir. Bir sistem olarak kendi içinde sınıflara ayrışmaya başlamış olan bir toplumun bilgi temelidir o. Yani, onun içinde artık ezenler-ezilenler, sömürenler, sömürülenler de vardır. İyi insanlar, kötü insanlar vardır, yalan vardır, ikiyüzlülük vardır.. Kısacası, sınıflı bir toplumda ortaya çıkabilecek şeyler vardır. Ve o, İslamiyet, insanları bütün bu sapmalara karşı korumaya, insanlara doğru yolu göstermeye çalışan yeni tipte-sınıflı- bir toplumun bilgi temeli olarak ortaya çıkmaktadır..

Şimdi o, İslamiyetle ilişki içine giren Şamanizm inançlı insanları-atalarımızı düşünün. İslamiyet adına kendilerine gelen informasyonları nasıl değerlendirecekti-anlayacaktı bu insanlar?. Gelen yeni informasyonları değerlendirebilmek için tabii ki kendi bilgi temellerine başvuracaklardı. Onlar da öyle yaptılar zaten. Ancak onların bilgi temellerinde henüz daha toplumun içinde iyi ve kötü insanlar kavramı yoktu ki!. Onlar, iyi ve kötüyü, “kendi içindeki kötü ruhun-nefsin” etkisi altında kalan, ya da “nefsini kontrol altına almayı başaran” olarak anlıyorlardı. Bunun gibi, sınıflı bir toplumu temsil eden bütün bilgileri-informasyonları kendi süzgeçlerinden geçirerek ele aldılar değerlendirdiler onlar. Örneğin şef, yönetici, ya da kral, sultan gibi, Tanrı adına toplumsal merkezi temsil etme yetkisine sahip özel insanlar anlayışı yoktu onlarda. Bütün insanlar birdi. Tanrı ise, sistemin merkezindeki o sıfır noktasının tartışılmaz tek hakimiydi. Her yerde varolan tek gerçektir o. “Hak”tı, adaletti, eşitlikti..Çünkü insan ilişkilerinde karşılıklı etkileşmelerin birbirini dengelediği noktayı (sıfır noktasını) temsil ediyordu. Nasıl olurdu da bazı insanlar kendi nefsleriyle onun yetkileriyle donatılabilirdi!.

Kısacası, ilkel komünal toplum insanının, sınıflı bir toplumla ilişki içine girdiği zaman, bu ilişki-etkileşim- içinde sahip olduğu-ürettiği yeni bilgi temelidir tasavvuf. Özünde, eskiyi-eskiden beri varolanı-ilkel komün- muhafaza etmeye dayanır. Eskiden beri varolanın bilgisini-bilincini yeni bir zeminde, yeni bir terminolojiyle ifade ederek onu-geçmişini yaşanan ana ve geleceğe tekrar egemen kılmaya çalışır.

İnsanlar ilkel komünal bir toplum içinde yaşarlarken o an neye sahip olduklarının bilincinde değildirler henüz daha. Yani sınıfsız bir toplum kendi başına kendi bilincini üretmez. Ne zamanki sınıflılıkla ilişki içine girilir ve bu ilişkiler içinde değişmeye başlanılır, buna paralel olarak, eskiden beri varolanı muhafaza etmeye yönelik kendi bilincini de üretmeye başlar insanlar-toplum. Tasavvuf da budur işte. Sınıflılığın karşısında güneşin altındaki kar gibi eriyerek artık kaybolmaya başlayan ilkel komün gerçeğinin bilincidir o. Toplum-sistem kendini inkâra, yani sınıflılığa geçmeye başladığı zaman, sistemin içinde bu durumdan rahatsız olan insanların eski durumu muhafaza etmek, onu tekrar egemen kılmak için sahip oldukları çabaya bağlı bilgi-bilinç sistemidir. Allah nice Şeyh Bedreddin’lerin ruhunu şad etsin!..

O ruh ki, o, bizim içimizdeki küllenmiş bir ateşi temsil etmektedir. Ateşi modern anlamda yeniden canlandırmak için onu üfleme yeterli olacaktır!

İnsanlar ancak kendileri için “yeni” ve “önemli” olan şeyleri öğrenirler.. Öğrenme olayında genel kural budur. Yaşamı devam ettirme mücadelesinde yeni ve önemli informasyonlarla karşılaşıldığı zaman, beyin hemen bunları tesbit eder, daha önceden sahip olunan informasyonlarla benzerlikleri oranında bunları alır ve değerlendirir. Sonra da, genetik mekanizma aracılığıyla eskiden beri varolan sinapsların yanına yeni sinapslar ilave edilerek bunlar kayıt altına alınırlar-böylece yeni bilgiler öğrenilmiş olur.

Orta Asya’da Şamanizm dünyasında yaşayıp giden o atalarımızı düşünelim şimdi. Bu insanların Çin’le Hind’le de ilişkileri oluyordu süreç içinde ve bunlardan da etkileniyorlardı. Peki, neden bir Budizmin, Hind dininin-düşüncesinin etki alanında kalmıyorlar da daha çok İslamiyet etkiliyor onları? Nedir İslamiyet’in onlar-atalarımız için çekici-“yeni” ve “önemli” olan yanı?.

Bu işler öyle üç-beş yılda olup bitmiyor. Asırlarca süren deneyimler-ilişkiler içinde gerçekleşiyor kimin nereye savrulacağı. Ve sonunda da herkes ne ise ona göre bir yer tutuyor tarihsel akışın içinde. Türkler bakıyorlar, Çin’le Hind’le iş tutan yanıyor, onların içinde eriyip gidiyor. Üstelikte bunların kendisine vereceği yeni-önemli birşey yok! Ama İslamiyet öyle değildi. **Yukarı barbarlığın yükselme çağının ideolojisi olarak, cihan hakimiyetinden-Doğu’yla Batı arasındaki ticaret yollarına hakim olmaktan, ganimetten, gazadan, cihattan falan bahsediyordu o. Üstelik, “kâfirlere karşı mücadeleyle” de birleştiriyordu bu hedefleri. Sınıflı toplumlarla ilişkiye geçtikten sonra, sınıflılığa karşı ilkel sınıfsızlık zeminini korumak aşkıyla yanıp tutuşan atalarımız için çok ilginçti-önemliydi bu düşünceler. Ve onlar, yani atalarımız, İslamiyetin bu cihad-ganimet-gaza ideolojisini hemen sınıflı topluma karşı sınıfsızlığı savunmak bilinciyle bütünleştirerek öğrendiler. Müthiş birşeydi bu onlar için. Sınıflı toplumlara-yerleşik medeniyetlere-karşı mücadelede bir tür “Haklılık” zemini oluşturuyordu İslam onlar için. O ana kadar kendi içindeki kötü ruhlarla-kendi nefisleriyle-uğraşmakla vakit geçiren komün insanların önünde artık yeni bir yol daha açılıyordu. Eskiden beri tanıyıp bildikleri o kendi içlerindeki “kötünün” yerini şimdi artık bir de “kâfir” alıyordu. Sınıflı toplum insanı nefesine uyararak “Hak’kı” inkâr edendi. Bütün mesele, insanın kendi içindeki mücadelenin (büyük cihad) dışardaki-toplum içindeki uzantısından ibaretti. Şamanizmle İslam arasındaki bağ böyle-bu anlayışla kuruldu. Tasavvuf böyle ortaya çıktı. Antika tarihin zembereğini oluşturan barbarlarla medeniyetlerin güreşleri (en azından Türkler açısından) bu süreç içinde oluştu. Orta Asya’dan Anadolu’ya gelerek Osmanlı’nın temellerini atan tarihsel devrimci o tasavvuf erleri böyle bir süreç içinde ortaya çıktılar. Eskinin Şamanları-Kam’ları bu süreç içinde “Dede”ler, “Baba”lar, “Şeyh”ler, “Ermış”ler haline dönüştüler.**

Eski kültürün-yaşam bilgileri sisteminin, şamanizmin-yerini artık İslami tasavvuf bilgi sistemi-kültürü almıştır. Evet, yeni bilgi, eskiyi de kendi içinde ihtiva etmektedir, ama bunu kimse düşünmez artık, kimse bunun farkında olmaz... Ne zamana kadar böyle gider bu? Yeni bir tarihsel dönemece gelinene kadar. **Sınıflı toplumdaki modern sınıfsızlığa -bilgi toplumuna- geçişin sancılarını yaşadığımız içinde yaşadığımız dönemde, nereye gittiğimizin bilincini oluşturabilmemiz için neye sahip olduğumuzu iyi bilmemiz gerekiyor. Bu da bizi elde olanın kökenlerine, ta o şamanizme-kan bilgi sistemine kadar götürüyor.**

BEKTAŞİLİK-ALEVİLİK

Ahmet Yesevi’nin (ölüm tarihi 1166-67) ilk Türk tasavvufçusu-sufisi- olduğu söylenir.⁶ Rivayete göre Hacı Bektaş’ı Anadolu’ya gönderen de o dur. Ama öte yandan-geleneğe göre-Hacı Bektaş’ın Anadolu’ya 1270-71 de geldiği de söylenmektedir. “Fakat söylene dünyasında ‘zaman boyutu’ yoktur; bir olayı, bir kişiyi yeniden yaşatmak için o olayı-o kişiliği göz önünde canlandırmak, olayı tekrar oluyor var saymak yetmektedir; bu, yeniden güncelleşmek olacaktır. Yer (mekan) boyutuna gelince; (Şamanizm’in) kuş-ruh düşüncesinin hala yaşadığı bir cemiyette göklerde uçmak ve göz açıp kapayana dek uzak yerlerde olmak, bir çeşit ‘tayyi mekan’ (mekanları aşma) yetisi, Şaman olsun, Sufi olsun, halk din ulularının olağanüstü güçleri arasındadır. Büyüyle uçuş, kendinden geçme (vecd) ve kendini aşmanın (cezbe) ifadesidir”.⁷

O sırada Anadolu’da Babai İsyanı var. Aşıkpaşazade’ye göre Hacı Bektaş Horasan’dan kardeşi Mintaş ile birlikte geliyor, sonra da zaten iki kardeş Babailer’e, Baba İlyas’a katılıyorlar. Gerçi Hacı Bektaş isyana aktif olarak katılmıyor ama kardeşi katılıyor ve bu arada öldürülüyor. O da -Hacı Bektaş da- gidip bugün mezarının bulunduğu Kayseri’nin Kara Öyük ilçesine “Kadincık Ana” adlı daha sonra müridi olacak birinin yanına yerleşiyor. **Bütün bunları, Hacı Bektaş’ın Kadincık Ana ile ilişkisini, daha sonra (ölümünden çok sonra)**

⁶ İrene Melikoff, Hacı Bektaş-Efsaneden Gerçeğe. 1999

⁷ a.g.e

Abdal Musa adlı-Kadıncık Ana'ya bağlı bir müridinin ortaya çıkışını, ve ilk Bektaşî tarikatının aslında Hacı Bektaş'ın ölümünden sonra bu Abdal Musa tarafından kurulduğunu İrene Melikoff'un kitaplarında bütün ayrıntılarıyla buluyoruz. Ancak bu yazıda bizi asıl ilgilendiren bu ayrıntılar değil. Orta Asya'dan Anadolu'ya doğru, Şamanizm'den Tasavvuf'a, oradan da Bektaşiliğe doğru evrilen süreç ilgilendiriyor bizi. Bu sürecin daha sonra Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve gelişimiyle nasıl bütünleştiğini ise daha sonra tekrar ele alacağız.

Bir düşünce sistemi-ya da inanç veya felsefe- olarak ele alındığı zaman tasavvuf insanın-komün insanının- kendi kendisiyle mücadelesini konu edinir. "Nefsini bilerek Rabbine ulaşmak", "kendi varlığında yok olarak" evrensel bütünlüğün içinde erimek isteyen insanın bilgi temelidir o. Ne var ki, önceleri kendi içindeki "kötü ruhlara"-nefse karşı başlayan bu mücadelenin daha sonra, özellikle İslam'la tanıştıktan ve sınıflı toplumlarla ilişki içine girdikten sonra, dışardaki düşmanı da hedef aldığını ve tasavvuf bilincinin bir gaza-cihad ideolojisi haline dönüştüğünü görüyoruz. İnsan böylece kendi içindeki mücadeleyle kendi dışındaki mücadelenin bir bütün olduğunu düşünmeye başlıyordu.

Türklerin Anadolu'ya göçü uzun yıllar içinde gerçekleşiyor. Ama asıl kitlesel göç 13.yy da Moğollardan kaçarak Anadolu'ya gelmeyle birlikte oluyor. İlkel komün bilgi temeline sahip, yarı şaman Tasavvuf erlerinin, dervişlerin, kam'ların, dedelerin, babaların önderliğinde geliyorlar Türkler Anadolu'ya . Bunlar hep eski Kamlar, kabile şefleri, ya da dini liderler. İslamiyetle ilişkilerden sonra bu yeni zemin üzerinde şekiller, biçimler değişiyor, herşey yeniden ifade edilir hale geliyor.

Burada önemli olan şu: Bu insanlar Anadolu'ya geldikleri zaman kendilerini öyle sakin bir ortamda bulmuyorlar!. Bir yanda Bizans var ortada, antika köleci bir devlet-toplum. Diğer yanda da, İbni Haldun yasalarına göre artık sönme aşamasına gelmiş bulunan Selçuklular ve de tabii Anadolu'yu haraca kesen Moğollar var. **Böyle bir ortamda, yaşamı devam ettirme mücadelesinde tasavvuf bilinci tarihsel devrimci önemli bir rol oynuyor. Anadolu'daki bütün o isyanların-direnişlerin bayrağı haline geliyor. Aslında Hacı Bektaş adı da bu türden bir bayrak. Çünkü, yaşadığı dönemde öyle belirgin bir kişiliği falan yok Hacı Bektaş'ın. Öldükten çok sonraları tanınıyor-bir bayrak haline geliyor o. Bunda da Osmanlı'nın oluşum sürecinin büyük rolü var. Osmanlı, o Horasan erlerine dervişlere, ilblere, gazilere, ahilere-Hacı Bektaş'lara dayanarak devletleşiyor.** Bu sürecin hikâyesi bu yazının konusu değil, bunu daha önce başka bir çalışmada ele almaya çalıştık⁸. Burada altını çizmek istediğimiz nokta, Anadolu'da tarihsel devrimci bir rol oynayan Tasavvuf düşüncesinin o dönemde Hacı Bektaş'larla kişilikleşerek bu görevi yerine getirmesidir. Bu dönemde henüz daha Bektaşî-Alevî "ikiliği", ya da şiiilik yönünde bir uç falan da yoktur ortada. Bütün Tasavvuf erleri-Bektaşîler Ali'ye saygı duymaktadır. Hasan-Hüseyinin-Kerbela erlerinin uğradığı haksızlıklara herkes karşıdır; ama henüz daha bütün bunlar bir sünni-alevî, şii ayırımı noktasında değildir.

Yol ayırımı, Osmanlı'nın İbni Haldun Yasalarına göre oluşumu ve gelişimi süreci içinde ortaya çıkıyor. Bu nedenle, İbni Haldun'u-onun formüle ettiği antika tarihin oluşum mekanizmasını bilmeden ne Bektaşîliği-alevîliği, ne de sünniligi-şiiiliği anlamak mümkün değildir. Tabii bir de İran faktörü var ortada. İran-Osmanlı çelişkisi-nüfuz mücadelesi var hesaba katılması gereken.

Eski Şaman geleneğinden kalan başlarındaki kırmızı şapkalarından -börk'den- dolayı. Bektaşîlik bir yerde, yeni oluşumun -Osmanlı'nın ortaya çıkış sürecinin- dünya görüşü, bilgi temeli haline gelir. Abdal Musa'nın Bektaşîliği bir tarikat haline getirişi, Osmanlılar'ın onu el üstünde tutmaları falan tesadüf değildir yani. Bu dönemde Osmanlı'nın vizyonuna-geleceğe yönelik perspektiflerine ideolojik-dinsel bir temel-kılıf

⁸ „Bilişsel Tarih Ve Toplum Bilimlerinin Esasları-İlkel Komünal Toplumdan Bilgi Toplumuna ve Türkiye“ www.aktolga.de, 5.Çalışma

oluşturmaktadır Bektaşilik. Anadolu'nun Hristiyan Bizans'lı köylüleri için bile bir çekim merkezi olmuştur o. Bütün insanları eşit-kardeş olarak gören, hiçbir dinsel fanatizme yer vermeyen, her türlü haksızlığa-adaletsizliğe karşı çıkan devrimci bir düşünce sistemi olarak Bektaşilik, Bizans'ın Hristiyan köylüleri için bile bir kurtuluş umudu haline gelmiştir. Bu yanıla Anadolu tarihsel devriminin ideolojik bayrağı olur Tasavvuf..

Osmanlı gibi küçük bir aşiretin nasıl olupta öyle kısa bir zamanda Anadolu'yu fethettiği hep tartışılmalıdır. Tasavvufu-Bektaşiliği bilmeden, ya da hesaba katmadan, insanları Osmanlı bayrağı altında toplayan bu ideolojik güç hesaba katılmadan ne Osmanlı'yı, ne de başka hiçbirşeyi anlamak mümkün değildir. Öyle ki, yeni Osmanlı ordusunu fethedilen yerlerden "devşirilen" -savaş esiri Hristiyan çocuklardan- gençlerden oluşturulan Yeniçerilik kurumunu bile, "kendi kültürümüzü, geleneklerimizi öğrensinler" diye Bektaşilere teslim etmiştir Osmanlı (1326). Bu nokta çok önemli. Peki ama Osmanlı neden başka bir tarikatı, ya da önderi öne çıkarmıyor da Hacı Bektaş'ı bayrak ediniyor diye çok tartışılmıştır. Bence bunda Hacı Bektaş'ın o dönemde yaşayan bir kişilik olmamasının da büyük rolü vardır. Osmanlı böylece onu- bu tarikatı- daha kolay kontrolü altında tutabileceğini, kendisine mal edebileceğini düşünmüş olabilir. Çünkü devletleşme süreci başladığı an kurt da düşmüştür sürece. Hangi kurt mu diyorsunuz! Devletleşmeyle birlikte ortaya çıkan sınıflaşma kurdudur bu⁹.. İbni Haldun yasaları işlemektedir!

Osmanlı'nın 1299 da kurulduğu söylenir. Timur'la Beyazıt arasındaki Ankara Savaşı'nın tarihi ise 1402. Şeyh Bedreddin isyanını, Devletin tekrar kuruluşu çabalarını falan da hesaplırsak 100 yılı biraz aşan bir dönem. Bu dönemi Birinci Osmanlı Devleti dönemi olarak adlandırmıştık.¹⁰ İbni Haldun Yasalarına göre bir devletin ömrü bu kadardı o zamanlar. Sonra, ya yeni bir barbar akını gelip "sil baştan" herşeye yeniden başlanırdı, ya da tabii aynı görevi yerine getirecek bir uç beyliği çıkardı ortaya (Osmanlı'nın kendisi de bir uç beyliğiydi). İşte bu yüz yirmi yıl, yani devletin oluşumu ve ömrünü tamamlayışı süreci, Bektaşilik olarak ifade edilen tasavvufi Anadolu düşüncesinin de evrimi, kendi içinde ayrışması süreci olmuştur. Bu arada Devlet zaten Bektaşilikten-tasavvuftan ayrılmış kendi kurumsal-sınıfsal oluşumuna daha uygun düşen sünnilikle bütünleşmiştir.

Bir devlet haline gelmek, fethedilen yerlerdeki insanları yönetebilmek için belirli kurum ve kurallara ihtiyaç vardı. Bütün bunları o zaman İslam'da bulmuştu Osmanlı. Zaten bir yerde Selçuklular'ın mirasının üzerine oturuyordu o. Selçuklu dağıldıktan sonra da ortada kalan bütün o Selçuklu-İslam bilginleri, devlet adamları artık Osmanlı'nın hizmetine koşmuşlardı. Bu süreç içinde Osmanlı toplumu, aynen İbni Haldun sosyolojisinde dile getirildiği şekilde antika bir sınıflı toplum haline geldi. Artık başlangıçtaki o "asabiyyet" gücünün yerini Devlet gücü alıyordu. Bir yanda bir Devlet Sınıfı, diğer yanda da sürü-Reaya adı verilen-eski yol arkadaşlarından oluşan- bir halk ortaya çıkmıştı.

Bu süreç-oluşum içinde, başlangıçta devletle olan iççeliğinden dolayı, Bektaşilik sanki Devlete daha yakın bir görünümde kaldı. En azından şehirlerdeki okumuş-aydın ama devletle de ilişkileri olan zümrelerin temsilcisi olarak bilinir oldu. Artık Reaya-sürü olarak ifade edilen Orta Asya kökenli o çevre-halk ise Babalarıyla-Dedeleriyle halâ eski yerinde duruyorlardı. İşte Bektaşilik-Kızılbaşlık (daha sonra da Alevilik) "farklılığı" ilk böyle çıktı ortaya. Kızılbaşlar-Aleviler daha çok köy-kırsal bölge Bektaşileri olarak bilindiler. Bunlar ezilen, baskı altında tutulan, inkâr edilen insanlar olarak başlangıçtaki tarihsel devrimci-radikal, tasavvufi özlerini daha çok korudular. Ama bu noktayı öyle fazla da abartmamak gerekir. Çünkü Devlet katında Bektaşiliğin yerini çoktan sünni İslam kapmıştı, yani istese de Bektaşiliğe o alanda yer yoktu

⁹ Bununla Osmanlı Devleti kurulmadan önce Orta Asya'dan gelen Anadoludaki bütün o „Türk“ aşiretleri hep sınıfsız toplumlardı falan demek istemiyorum! Sadece, Devletleşme ve sınıfsal ayrışma sürecinin altını çizmek istiyorum..

¹⁰ a.g.e.

artık. Bu nedenle, Bektaşilik-Kızılbaşlık-Alevilik son tahlilde hep aynı yolun yolcusu olacaklardır. Öyle ki, daha sonra Osmanlı'ya karşı ortaya çıkan bütün isyanlar, o ilk Babai isyanlarında falan olduğu gibi hep o aynı özden kaynaklanmışlardır. Babailer Selçuklu'nun ihanetini nasıl affetmemişlerse, Osmanlı'nın ihanetini de asla affetmeyen o eski Horasan erleri aynen başlangıçta olduğu gibi bu sefer de Osmanlı'ya karşı direnmeye başlamışlardır.

İşte Bektaşi-Alevilerle Osmanlı sünnilığının yol ayrımının özü budur. Yani, islami bir biçim altında sünni-alevi çatışması olarak şekillenen mücadele, aslında, Osmanlı'nın devlet haline gelmesine paralel olarak ortaya çıkan sınıf mücadelesinin dinsel bir biçim altında yürütülmesidir. Mücadelenin dinsel bir görünüm altında yürütülmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır, çünkü, Osmanlı'nın kendini Sünni-İslam olarak tanımlaması, kaçınılmaz olarak, muhalefetin de İslam'ın içindeki muhalefetle özdeşleşmesi sonucunu doğuruyordu. Bu andan itibaren Bektaşiliğin içindeki ayrılık da iyice ortaya çıkıyordu zaten. Ön plana çıkan tarihsel devrimci öz giderekten daha çok kendini Kızılbaş-Alevi olarak ifade etmeye başladı. İşte bugün bile halâ Aleviliğin toplumsal-kültürel genlerinde yatan "devlete karşı olmak" geleneğinin özü budur¹¹.

BEKTAŞİLİK İRAN'IN ETKİ ALANINA GİRİYOR, ALEVİLİK-KIZILBAŞLIK-ŞİİLİK..

Ama, Osmanlı'da sınıf mücadelelerinin aldığı dinsel şekillenmeyi açıklayabilmek için sadece bütün bunlar yeterli değildir. Bir de İran faktörü vardır işin içinde ki, o da en azından diğerleri kadar önemlidir. Önce, ayrıntıya girmeden, olayı genel olarak kavramaya çalışalım:

1402 de yıkılan Birinci Osmanlı Devleti'nin, Fatih'le birlikte adeta İkinci bir Osmanlı Devleti olarak yeniden doğduğunu söyleyebiliriz. İstanbul'un alınışı-yükselme dönemi falan derken, sonra, bir yüz yıllık dönem daha geride kalmaya başlayınca 16.yy ın başlarından itibaren İbn Haldun yasalarına göre sistem yeniden çözülmeye-bozulmaya başlar! Bu kez, Bizans'la da bütünleşerek-onun kurum ve kurallarından da çok şeyler alan ve iyice firavunlaşan Osmanlı, giderekten daha da çekilmez bir hal almaya başlamıştır. Buna paralel olarak da tabii, bir süredir sesi sedası kesilmiş bulunan eski yol arkadaşlarının- Anadolu insanların sesleri yeniden duyulmaya, Anadolu'nun her yerinde yeniden isyanlar patlak vermeye başlar.

Bu dönemde ortaya çıkan isyanların en çok ses getirenlerinden biri şüphesiz Şah Kulu isyanıdır. Ama, Şah Kulu isyanını ele almadan önce, bu arada İran'da nelerin olup bittiğini de görmek gerekir sanıyorum. Çünkü, bu dönemde Anadolu'da olup bitecek olanlar büyük ölçüde İran'daki süreçle de ilgilidir. **Bu dönem, artık kendini sünni bir egemen sınıf olarak tanımlayarak, yol arkadaşı Anadolu Erenlerinden iyice kopan Osmanlı'ya karşı çaresiz kalan Anadolu halkının "düşmanımın düşmanı dostumdur" diyerekten, ideolojik olarak kendini İslam'ın içindeki muhalefetle bütünleştiren, fakat aslında Osmanlı'ya karşı nüfuz mücadelesi veren İran'ın etkisi altına girerek, Osmanlı'ya karşı verilen mücadeleyi İran'ın ideolojik-dini şemsiyesi altında sürdürmeye başladıkları bir dönemdir.** Sınıf mücadelesinin nelere kadar olduğunu anlatması açısından, sonuçları ve kalıntıları halâ günümüze kadar devam eden son derece ilginç bir süreçtir bu. Ama dedik ya, önce biz biraz İran'a bakalım ve o dönemde orada nelerin olup bittiğini anlamaya çalışalım.

"Şeyh Safiüddin İshak'ın (Ölm. 1334) Erdebil'de kurmuş olduğu Safevi tarikatının tarihi bu çalışmanın çerçevesi içine girmemektedir. Biz yalnızca onun torunları olan Cüneyd, Haydar ve Şah İsmail tarafından öğretilen inanışlar ve bunların türkmen boyları üzerindeki etkileri ile ilgileneceğiz: Çünkü onlar (Safeviler) göz kamaştırıcı yükselişlerini, yenilgi ve zaferlerini Pers

¹¹ Bu noktanın altını çiziyoruz. Daha sonra, „Alevi sorunu nasıl çözülür“ü tartışırken bu noktaya tekrar döneceğiz. Ancak burada hemen şunu söyleyelim ki, „Alevi sorunu“ aslında Osmanlı'nın devletleşme sorunundan kaynaklanır. Türkiye toplumunun bugün bile halâ mücadele halinde olduğu o „Devlet“ anlayışı yatar sorunun özünde. Ama kaderin şu garip cilvesine bakın ki, bugün birçok „Alevi“, farkında olmadan o „Devlete“ sahip çıkıyorlar. „Kemalist Devlet“ kavramının özünde Osmanlı devlet anlayışının bir devamı olduğunu göremiyorlar. Bu yüzden de, Devleti demokratikleştirme mücadelesinde yanlış saflarda yer tutuyorlar.

birliğinin yeniden kurulduğu ve İmami Şiiiliğin resmi din olarak kabul edildiği son noktaya kadar bu boylarla (Türkmenler'le) gerçekteştirdiler ¹²..

Herşey Tebriz Emiri Karakoyunlu Cahan Şah'ın buyruğu ile Erdebil'den çıkarılmış bulunan Şeyh Cüneyd Safevi (1447-1460) döneminde başladı..Cüneyd'in en büyük başarısı ise, şüphesiz, Orta Asya kökenli Türkmenlerin yarı şaman-sufi inançlarını son derece akıllı bir şekilde kendi hanedan politikasıyla bütünleştirebilmesi olmuştur. Muhtemelen şöyle düşünüyordu o: O dönemde bölgedeki en önemli güç Osmanlıydı. Ve o da kendini Sünni-İslam olarak tanımlıyordu. Madem ki İslam olmaktan başka bir alternatifte yoktu o zaman ortada, bu durumda, Osmanlı'ya karşı durabilmek için, kaçınılmaz olarak, İslam'ın içindeki muhalefetle-ideolojik anlamda- bütünleşmek gerekiyordu. Bu bir. İkincisi de tabii, bölgedeki insanların ruh hali, inançları-kültürel durumlarıydı. Osmanlı'dan nefret eden, onun kendilerine ihanet ettiğini düşünen insanlar Orta Asya kökenli yarı şaman-sufi bir inanç dünyasına sahiptiler. Ne yaptı Cüneyd bu durumda!. Aldı İslam'ın içindeki muhalefet ideolojisini, bunu şaman-sufi inançlarla harmanladı, ortaya son derece militan-savaşçı muhalif bir ideoloji çıkardı:

$$\begin{array}{l} \text{Şamanizm+} \\ \text{Tasavvuf} \end{array} + \begin{array}{l} \text{İslamın içindeki} \\ \text{muhalefet ideolojisi} \\ \text{+ Ali, Hasan-Hüseyin} \\ \text{tarafdarlığı} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Orijinal bir ideolojik} \\ \text{çerçeve olarak Şiiilik} \end{array}$$

“Safevilerin ulaştıkları başarı; Tanrının insanda tecelli ettiğine ve yeniden bedenleşmeye dayalı inançları ile, henüz başlangıç düzeyinde bir uç-şii tasavvuf görüşünden esinlenen ve ondan hız alan, fakat halâ şaman kültürüne bağlı bulunan, türkmen boylarının savaşçı ve asker güçlerinde aranmalıdır.. Bu ideolojik ayrılışı katılımlarıyla oluşturan boylar, Doğu Anadolu'dan, Azerbaycan'dan, Kuzey Suriye'den geliyorlardı ve bunlar Ustacalu, Şamlu, Rumlu, Tekelu, Zü'lkadirli, Afşar, anayurtları Karabağ olan Kacar, Varsak, Karacadağ Sufileri gibi, adları çok geçen boylar idiler.”¹³

Tasavvuf'a ve hatta Şamanizm'e göre, Tanrının insanda nasıl tecelli ettiğini görmüştük. “Yeniden bedenleşme” olayı da aslında Tasavvuf'un bu “ölmeden evvel ölerək” ölümsüzlüğe kavuşmak anlayışına dayanıyordu. “İnsan, nefsini bilerek Rabbini bildiği” an, artık, kendi varlığının, gerçekte, bir sistem olarak kendi içindeki sıfır noktasında gerçekteşerek temsil edildiğini, onun görünüşteki temsilcisi nefsin ise, çevreyle etkileşme süreci içinde oluşan izafi bir oluşum olduğunu kavrıyordu. Ki bu durumda da o, “kendi varlığında yok olmuş”-yani, kendi içindeki sıfır haliyle, Tanrıyla-bütünleşmiş ve böylece ölümsüzleşmiş oluyordu. İşte **Cüneyd ideolojisi, alıyor bu tasavvufi özü-inancı ve diyor ki, nefsini bilen kendi varlığında yok olan, Rabbini, yani Ali'yi bilmiş-Ali olmuş olur. Müthiş bir zekâ değil mi.. İslamsa İslamdı, Şamanizm ise Şamanizmdi, Tasavvufsa Tasavvuftu, hepsi vardı içinde ve de tam bir muhalefet ideolojisi olarak bir sentez halinde bütünleşiyordu bunlar. Osmanlı'dan zokayı yemiş atalarımızın gözünde artık Sünni Osmanlı sınıflılığı, Şii Savefiler de sınıfsızlığı temsil ediyorlardı!!.** “Ya Allah, Ali diyerek” Şaha kalktılar bu inançla!..

“Erdebil'den sürüldükten sonra, Seyyid olduğunu, yani, Ali'nin soyundan geldiğini ileri süren Cüneyd, önce Konya'ya, sonra da görüşlerinin istenmez ilan edileceği Kilikya'ya gitti. Bir süre Antakya'ya yerleşti. Orada Hurufi çevrelerle ilişki kurdu ve bu kendisine yeni bir sürgüne mal oldu. Sonra Trabzon'a, daha sonra da Diyarbakır'a gitti. Trabzonlu Komenler'le evlilik yakınlığı bulunan Akkoyunlu Uzun Hasan tarafından kabul edildi. Uzun Hasan'ın kız kardeşi Hatice Begüm'le evlendi ve Diyarbakır'da sakin bir üç yıl geçirdi. Sonunda Erdebil'e dönmek

¹² İrene Melikoff, a.g.e

¹³ a.g.e

istedi, fakat önce Dağıstanlı Hristiyanlara karşı yağma akınlarına girmeye karar verdi; çünkü Cihad kadar talana da susamış türkmen taraftarlarının Gaza isteklerini karşılaması gerekiyordu. Halilullah Şirvanşah, onun, topraklarından geçmesini önlemeye çalıştı. Nihayet, Cüneyd 1460 da Şirvanşah'a karşı bir savaşta öldürüldü..

Onun olağanüstü yaratıldığını düşünen taraftarları ilk önce öldüğüne inanmak istemediler. Fakat sonra, 1460 da, bu sefer de onun Hatice Begüm'den doğmuş bulunan ve kendisinde Tanrının tecellisini gördükleri oğlu Haydar'a bağlandılar”..
“Şeyh Haydar'ın kısa hükümdarlığı zamanındadır ki, kızılbaşların dini-siyasi çizgileri daha da belirgin bir hal almış, hareket kısa zamanda, göçer ve savaşçı türkmenlerin katkısıyla, bir dini tarikat, inançları için savaşan bir Gaziler hareketi haline dönüşmüştür. Haydar taraftarları giydikleri kırmızı serpuş dolayısıyla Kızılbaş adı ile anıldılar. On iki dilimli bu kırmızı serpuşa Tac-ı haydari denmekte idi. Kızılbaş hareketin başlatıcısı böyle oldu. Müridleri Haydar'ın tanrı olduğunu söylüyorlar ve niyaz için ona secde ediyorlardı”..

“Haydar'ın taraftar sayısı hızla artmaktaydı. Bunların içinde, Anadolu'dan gelen hoşnutsuzlar çoğunluktaydılar. Aralarında atsız pusatsız yoksullar çok sayıda idiler. Haydar, 1486 da Dağıstan'a karşı yağma seferine kalkıştığında yanında binitsiz, pusatsız ve giyimsiz on bin nefer vardı. Bununla birlikte yağma başarılı oldu ve zengin bir ganimetle dönüldü...1488 de Şeyh Haydar üçüncü Kafkas seferine çıktı; bu arada babasının ölümünün öcünü de almak istiyordu. Ama, başaramadı ve öldürüldü.. Safeviler Erdebil'den atıldılar. Haydar'ın üç oğlu ve anneleri Alem Şah Fars eyaletinde İstahr kalesine kapatıldılar. Orada dört buçuk yıl kaldılar ve ancak Ya'kub'un ölümünden sonra kurtuldular..

Haydar'ın Alem Şah'tan olma üç oğlunun en genci İsmail 1487 de doğmuştu. Bunlar Gilan'da Lahican prensinin yanına sığındılar. İsmail burada altı yıldan fazla kaldı ve hiç şüphesiz çok özen gösterilen şii bir eğitimle yetiştirildi, büyük bir kültür adamı, çağının tasavvuf ve edebiyatını çok iyi anlamış mükemmel bir şairdi. Büyük zekası, sağlam kişiliği, incelmış kültürüne rağmen, onu şan ve şerefe götüren türkmen boylarının şamançı çevrelerine yabancı düşmeyen yaban bir temeli hep korumuştur. **İslam kültürü çerçevesindeki dindarlığı, Anadolu'da bugün bile halâ yok olmamış bulunan Orta Asya'lı inanışların-şamanizmin- ilkel din uygulamalarının bir bileşimi idi. Öyle ki, kızılbaşlıkta, şamanla derviş birbirine karışmıştır. Şah İsmail'in din kavrayışında yeniden bedenleşme ve bedenleşmenin çok sayıda olduğu inanışı yer almaktadır. Kendisi de Tanrı'nın Zat'ının, dolayısıyla Ali'nin sürekli bedenleşmelerinden biri oluyordu; şiirlerinde de belirttiği gibi o, Ali'nin sırrı idi. Dinsel uygulamalarında eski Türk dünyasının geleneklerine bağlı kalarak dua etmek için göğe daha yakın olma amacıyla dağlara çıkmaktaydı. Kendinden öteye geçmek istiyor, kendinden geçme durumuna girmek için yardımcı uyarıcılardan yararlanıyordu..Abdalları ile birlikte Hırkadağı'na çıkan Hacı Bektaş'ın orada ardıç tütsüleyerek kendinden geçtiğini görmüştük. Şah İsmail de bu uygulamalara bağlı kalmaktadır. Onun-Şahın şölenleri bile Türk-Moğol toy'larını andırıyordu. Şölenlerde müzik ve oyunlara da yer veriliyor, genç şah kendinden geçinceye dek içkiler içiliyordu”...**

“1499 un Ağustos-Eylül aylarında İsmail Erdebil'e gitmek üzere Lahican'dan ayrılmağa karar verdi. Maiyetindekilerle birlikte kışı Hazar denizi kıyısında Astara yakınındaki Ercuvan'da geçirdiler. Oradan Anadolu ve Azerbaycan'daki taraftarlarına haberler gönderdiler. İlbaharda önde gelen yedi kızılbaş boy Erzincan'da birleştiler..Genç adamın ilk kaygısı Şirvanşah tarafından öldürülen babasının öcünü almaktı. Bu sebeple askerlerini Şirvan'a yöneltti. 12 Mart 1501 de Şirvanşah Ferruh Yesar savaşta öldürüldü ve cesedi yakıldı. Akkoyunlu Alvand'ı Nahçıvan yakınında Şurur'da bozguna uğratarak 1501 de Tebriz'e zaferle girdi. Şahlık tacını giydi ve hutbede Oniki İmam'ın adlarını okutarak İmami Şiiliği

devlet dini olarak kurumlaştırdı. O sırada onbeş yaşındaydı. Bu, Safeviliğin doruk noktası oldu.”¹⁴

“Şeyh Haydar döneminde ortaya çıkmış bulunan “Kızılbaş” deyimini Farsçada kaybolduktan epey sonra Anadolu’da yaşama geçti. Deyim, Oniki İmam’a bağlı olmakla birlikte, Tanrı’nın insan bedeninde zuhuru anlamını içeren tecelli, ve biçimlerde sayısız çoğalış anlamında tenasuh, bazan daha gerilere de giderek Allah’ın bir mazhar’ı, zuhur edişi olan, Ali’nin yeniden bedenleştiği Safevi hükümdar Şah İsmail’e tam bir kulluk inancı ile, bir uç Şiiliğinin bütün özelliklerini gösteren bir inanç biçimini anlatmaktaydı.. Kızılbaşlığın yayılışı yalnız türkmen boyları değil, lonca çevreleri ile halk tarikatlarını, yoksul ve gezgin halk dervişleri olan Abdalları, ve kâfirlere karşı Cihad’da bir ganimet fırsatı gören Gazi’leri de kapsıyordu. **Ahilerin, Gazilerin ve Abdalların Kızılbaşların davasına katılmaları Hatai’nin mısralarıyla da dile getirilmiş bulunmaktadır: ‘Şahun evladına ikrâr idenler /Ahiler, Gaziler, Abdallar oldu’..Daha önce Cüneyd’i ve Haydar’ı da ululamış bulunan türkmenler, bu çizgi üstü kişilikle donanmış genç şahı da tanrılaştırmakta hiç zorluk çekmediler...”(a.g.e)**

Orta Asya’dan gelerek Azarbeycan’dan İran’a ve Anadolu’ya kadar yayılan bölgede yerleşmeye-tutunmaya çalışan Türkmenler-Horasan erleri, İran’da Şah İsmail’i destekleyerek onun tahta geçmesini sağlarken, Anadolu’da da kendilerine ihanet eden Osmanlıya karşı mücadele-isyan halindeydiler. Onların Şah’ı canı gönülden desteklemelerinin en önemli nedeni de buydu zaten. Denize düşmüşlerdi bir kere, Osmanlı ihanet etmişti onlara, kimin-ne olduğunu ayırdedecek halleri yoktu artık, ve “düşmanımın düşmanı dostumdur” diyerek önlerine çıkana kurtarıcı diye sarıldılar.

“Şah Kulu, Teke’nin Kızılkaya veya Yalunlu köyünden Hasan Halife’nin oğlu idi. Son derece etkileyici, faal, cesur bir kişi olan Şah Kulu İsmail’in Safevi Devleti’ni kurup zaferden zafere koşmasından ve bilhassa idarenin (Osmanlı’nın) son derece zayıf bir hale gelmesinden ve devlet adamlarının adil olmayan hareketlerinden duyulan hoşnutsuzluklardan cesaret alarak harekete geçti. Ordusunda, önemli bir kusurları olmadığı halde dirlikleri ellerinden alınmış pek çok sipahi de vardı, ki Şah Tahmasb devrindeki meşhur Ulema Han da bu sipahilerden biri idi. Taraftarlarının geri kalan kısmının Teke dağlarının yoksul köylülerinden oluştuğu anlaşılıyor. Bunlar Şah Kulu’na “baba” demektedirler. Şah Kulu Osmanlı kuvvetlerini üstüste yenilgiye uğrattı. Bu başarıları adamlarının gittikçe çoğalmasına sebep oldu. Hele onun Anadolu Beğlerbeği Karagöz Paşayı da yenip öldürmesi taraftarlarının sayısını iyice arttırmış ve ününü her tarafa yaymıştı. Anadolunun ‘bir avuç ayağı çarıklı Türkleri’ denilerek küçümsenen Şah Kulu ve taraftarları kazandıkları başarılarından sonra çekildikleri Teke’de Veziri Azam Hadım Ali Paşa tarafından üstün kuvvetler ile sarıldıkları halde çemberi yardılar. Karaman iline giderlerken karşılarına çıkan bu eyaletin beğlerbeğisi Haydar Paşa’yı da yendikten sonra İran’a doğru yola çıktılar. Vezir-i Azam Şah Kulu’na Kayseri-Sivas arasındaki Çubuk ovasında yetişti ise de, yapılan savaşta Ali Paşa öldürüldü ve ordusu bozguna uğratıldı (1511). Bu arada, savaşta ağır bir şekilde yaralanan Şah Kulu da çok geçmeden öldü. Ancak daha önceden vezir tayin etmiş olduğu en yakın adamlarından biri Tekelileri salimen İran’a götürdü...Bunların sayısı 15000 civarındaydı. Kuvvetle tahmin etmek mümkündür ki, Şah Kulu’nun asıl gayesi Şah İsmail adına bir isyan çıkarmak veya İran’a gitmek falan değildi. Onun amacının Osmanlı hakimiyetine son vermek olduğu anlaşılıyor.. **Şah Kulu başarıları ile o kadar etkili olmuştur ki, Beyazıt’ın Karaman Valisi olan oğlu Şahin Şah bile bir ara Kızılbaş olmuştu.. Şah Kulu isyanını, Selçuklular devrinde (1240) ortaya çıkan Babai İsyanıyla kıyaslayabiliriz”¹⁵ ..**

¹⁴ Ne kadar ilginç değ i mi: Osmanlı sünni olmasaydı İran şii olur muydu acaba? Peki Osmanlı neden sünni oldu? Selçukluların mirasının üzerine oturdu da ondan mı diyorsunuz..Demek istediğim şu ki, tarihi yapan olaylar hep karşılıklı etkileşme içinde birbirini yaratarak oluşmuştur..Hiçbir şey mutlak değildir yani. Antika tarihin bütün bu altüstlüklerinin içinde belirleyici olan ise, daima, ilkel komünal toplumdaki sınıflı topluma geçiş diyalektikidir...

¹⁵ Safevi Devleti-forum.net/archive..

Sonrası malum. Yavuz Sultan Selim bu işi kökünden bitirmek için Şah İsmail'e karşı bir sefer düzenlemeye karar verir. Anadolu'da bir "temizlik" hareketine girilerek işe başlayan Yavuz, ilk planda "kırk bin civarında" (muhtemelen daha fazla) kızılbaşın katledildiği bu "temizlikten" sonra Şah İsmail'in ordusuyla Çaldıran'da karşılaşır. Osmanlı'nın galibiyetiyle biten bu savaştan bir süre sonra da zaten Safevi Devleti yıkılır..

Yavuz'a kalsa aslında o, Çaldıran'la yetinmeyip, bütünüyle İran'ın içlerine kadar girmeyi de düşünmektedir; ama Yeniçeriler -Bektaşiler- huzursuzdur; bu nedenle Yavuz işi orada bırakıp geri dönmeye karar verir. Ama, sefer dönüşünde, (1551 de yeniden açılana kadar) Bektaşî tekkesini kapatmaktan da geri durmaz. Bu arada resmi belgelerde "Bektaşî sözcüğü de Rafizi (batini, dinden ayrılmış) sözcüğü ile anlamdaş olmuştur" artık. Ama herşeye rağmen Yeniçeriliğin ortadan kaldırıldığı tarihe (1826) kadar varlığını sürdürür tekke. Tekkeyi tamamen ortadan kaldırma şerefi "ilerici padişah" II.Mahmut'a ait olacaktır!.. Bilindiği gibi, daha sonra tekrar açılan tekke bu sefer de Kemalist iktidar döneminde kapatılır!.. Bir farkla ki, bu sefer "artık ihtiyaç kalmadı" denilerek tekkenin anahtarını bizzat o tekkenin şeyhi götürerek teslim edecektir Kemalistlere!. Gel de şimdi "Cem Evleri ibadet yeri olarak tanınsın" diyenlerin tarih bilgisine ve samimiyetine güven!..

BEKTAŞİ-KIZILBAŞ-ALEVİ

Önce İrene Melikoff'u dinleyelim: "Başlangıçtan beri cemaat-dışı ve dinler karışımı bir inancı benimsemiş boy ve köy zümrelerine tarihçe uygun görülen Kızılbaş adını kullanmayı yeğlenebilir buluyoruz. Kızılbaş adı, Şeyh Haydar (1460-1488) zamanında, onun, büyük bölümünü Azerbaycan ve Doğu Anadolu'lu türkmen boylarının oluşturduğu taraftarlarını adlandırmak üzere kullanıldı. Ve onun kısa yaşamı sırasındadır ki, Safevi tarikatı dini-siyasi bir güce; taraftarları-Kızılbaşlar- da düzenli Gazilere dönüştüler. Bunlar ayrıca kırmızı serpuşları, Tac-ı Haydari adı verilen oniki dilimli kızıl börtükleri dolayısıyla da Kızılbaşlar diye anıldılar. Bu döğüşken ve sarsılmaz inançlı kıt'alar başlarında bulunan Haydar'ın (babası Cüneyd için de olduğu gibi) Tanrı olduğunu düşünüyorlardı. Öyle ki, bu gözü kapalı inanç¹⁶ onları, Kibleye yönelir gibi Haydar'a doğru yönelmeye ve ibadet edercesine onun önünde secdeye kapanmaya kadar götürmekteydi..

Sonra, "Kızılbaş adlandırması Osmanlı belgelerinde 'zındık' (rafizi-sapmış) anlamında kullanılmaya başlandı. Bu nedenle günümüz Türkiye'sinde Kızılbaş kavramı yerine daha çok Alevi deyimi kullanılıyor.. Ama, Kızılbaşların-Alevilerin-inançları temelde Bektaşîlerinki ile aynıdır. Her iki inanç grubu da Hacı Bektaş'a bağlıdırlar. Ancak Bektaşîlik eğitimli çevreler ve aydın bir seçkin tabaka ile kurumlaşmış bir tarikata dönüştüğü halde, köyler ve boylarla her yana dağılan Kızılbaşlar, az ya da çok kontrol dışı zümreler olarak kaldılar".(a.g.e)

Bütün bunlar tamam, ama olayı sınıf mücadelesi özünden soyutlayarak ele almaya çalıştığımız zaman hep bir taraf eksik kalıyor. Şöyle düşünelim: Bu insanlar Orta Asya'dan Anadolu'ya doğru akın akın geliyorlar mı..Ve de, yarı şaman-tasavvufi bir inanç temeli var mı bu insanların. Ki, bu da onların maddi yaşam koşullarına tamamen uygun bir bilinç-bilgi-temeli. Zaten öyle havadan paraşütle inmiyor bu inançlar-bilgiler. Bunlar hep yaşamı devam ettirme mücadelesi içinde, maddi yaşam koşullarının bilince yansması olarak ortaya

¹⁶ İbadet nedir, daha doğrusu ibadetin özü-diyalektiği nedir? İbadet, insanların, kendi içlerindeki sistem merkezine-sıfır noktasına- konsantre olarak burada buldukları Hak'kın varlığında kendi nefisleriyle yok olma, trans haline gelerek kendi varlıklarıyla yok olup, onun-Hak'kın varlığıyla bütünleşmeleri ritüelidir. Şaman törenlerini, Sema'yı-Cem'i düşününüz, ya da camide kılınan namazı düşününüz, bütün bunların özü hep aynıdır: kendi varlığında yok olarak onunla-sıfırla-Hakla-bütünleşebilmek. Tasavvuf erenleri-büyük Tasavvuf bilginleri bu türden ritüelleri yetersiz buluyorlardı, çünkü onlara göre belirli zamanlarda belirli şekillerde değil, her an ibadet halinde olmak gerekirdi; insan aslında her an-kendi varlığında yoktu; varolan "gerçek" merkezdeki o sıfır haliydi-Hak idi. Bu konuda bak: "Namazın ve Duanın Diyalektiği", www.aktolga.de Makaleler

çıkıyorlar. Nitekim de eğer bu yarı şaman-tasavvufi bilgi-inanç temeli olmasa bu insanlar Anadolu'da ayakta kalamazlardı. Onlara bir kurtarıcı-tarihsel devrimci bir güç-misyonunu veren onların bu bilgi-inanç temelleri olmuştur. Selçuklu'yu da Osmanlı'yı da, hem kuran, hem de ayakta tutan zemin budur. **Ve bu insanlar başlangıçta, başlarında eski aşiret-komün şefleriyle-dini liderleriyle (şaman, dede, baba, şeyh, derviş, ermiş..) birlikte geliyorlar Anadolu'ya. Yani o zaman ne Bektaşî var ortada ne Kızılbaş, ne de Alevî. Gerçi eski şaman inançlarından dolayı bazılarının başlarında halâ bir kırmızı başlıkları var ama bundan dolayı Kızılbaş falan denmiyor o zaman onlara. Bütün mesele-ayırışma- daha sonra fetih ve devletleşme süreciyle birlikte ortaya çıkıyor. Başlangıçta İlbler-Gaziler-Dervişler-Alp Erenler var ve bunlar göçün öncüleri-misyonerler bir anlamda-arkadan gelecek olanlara yer açıyorlar. Ve de bu süreç içinde devletleşme olayı yaşanıyor. Buna mecburlar bir yerde. Varolabilmek için bir tarihsel devrim gücü olarak ortaya çıkmak-fethetmek ve devletleşmek onların kaderi yani. Böyle kuruluyor Osmanlı da. Bektaşîlik bu süreç içinde ortaya çıkıyor. Yeni kurulan ordu-Yeniçeriler "örf ve adetlerimizi öğrensin" diye bir tekke haline gelmiş olan Bektaşîliğe teslim ediliyor. Ama diğer yandan da Selçuklu'nun mirası üzerine kuruluyor Osmanlı. Moğollar Selçuklu'yu silip süpürdükten sonra Osmanlı onun yıkıntıları üzerine oturuyor. Bu yüzden de onun-Selçuklu'nun- devlet geleneğini alarak, kurum ve kurallarını oluşturmada bu bilgi temelinden yararlanıyorlar. Nedir o bilgi temeli peki: Sünnî İslamîlik. **Ama Osmanlı'nın sünnî İslamîliği benimsemesinin nedeni sadece bu değil tabî!. Kitle temeli yarı şaman-yarı tasavvufi inanç düzeyinde olan bir güç Osmanlı. Devletleşmeyle birlikte bir Devlet Sınıfı ortaya çıkarken, bu ayrışmayı-sınıflaşmayı legalize edebilmek için o sıra tutupta örneğin bir şiiiliği benimseyemezdi Osmanlı. Çünkü Şiiilik bir yerde bir muhalefet ideolojisidir. Şah İsmail, Şiiiliği kendisine ideolojik bir temel, bir devlet dini yaptı; çünkü onun önünde bir Osmanlı vardı. Onun devletleşmesi bir yerde Osmanlı'ya karşı bir nüfuz mücadelesi-bir muhalefet stratejisiydi de. Ama Osmanlı için böyle değildi. Önü açtı onun. İşte bu yüzden Osmanlı sünnî İslam oldu. O anki çıkarlarına en uygun olan bilgi temeli buydu onun.****

Ne demek istiyordu o Orta Asya kökenli, yarı şaman, yarı tasavvufi bilgi temelinde sahip Gaziler-İlbler-Erenler: Toplum (toplum derken onların anladığı eski komündü tabî) bir sistemdi. Sistemin merkezinde ise "Tengri"-Tanrı oturur, komün şefi, ya da komünün dini lideri -Şaman, Kam, Dede, Baba- bunlar hep sadece Tanrı adına toplumu temsil ederler, yönetirler-yol gösterirlerdi. Bütün mülk -varolan herşey- ona, yani Tanrı'ya aitti. Çünkü toplum (komün)-doğa sisteminin merkezini temsil eden Tanrı, sistemin bütününün de tek temsilcisiydi. Herşey o idi, herşey onun varlığının bir parçası idi.

Osmanlı ne diyordu, ne demek istiyordu peki?: Doğrudur, bütün mal-mülk herşey, sistem merkezinde oturan o Tanrı'ya aittir. Tanrı adına da mülke tasarruf yetkisi -onu temsil ettiği için- Sultan'ındır! Aslında, sadece sünnî Osmanlı'nın değil, Şii Safevilerin dediği de aynıydı! Ve görünüşe bakıldığı zaman da, bütün bunların, İlblerin-Gazilerin-Tasavvuf erenlerinin söyledikleriyle-inançlarıyla arasında pek bir fark yokmuş gibi görünüyordu! Öyle görünüyordu, çünkü sınıflı toplum kendi maddesini sınıfsız toplum inanç çerçevesinin içine doldurmuştu. "Minareyi çuvala sığdırmak" lâfî buradan kalmış olsa gerek! Halbuki, iki inanç sistemi-dünya görüşü arasında bir Sultan'la bir komün şefi arasındaki kadar fark vardı! Osmanlı Sultanı kendisini, Tanrı'ya ait olan mülkün temsilcisi olarak görüyordu da, İran Şahı ondan farklı mıydı sanki! O da bir Tanrı-Sultandı sonunda! Biri Yezid, diğeri ise Ali-Hasan-Hüseyin rollerini oynuyorlardı o kadar! Biri siyasi İslamın içindeki iktidar, diğeri ise muhalefetti. Horasan erenleri Bektaşîlere-Alevilere ise, hangi tarafta olurlarsa olsunlar sonunda bir şekilde isyan etmek kalıyordu!. Tarih böyle yazıldı o dönemde..nice yiğitler bu şekilde, "ne şehit ne de gazi olduklarını" bilemeden arada yok olup gittiler..geriye sadece o gelenek kaldı!..

Adına Türklerin Anadolu'ya göçü ve Osmanlı Devletinin oluşumu-tarihsel olarak gelişimi denilen sürecin birinci perdesi konumuz açısından burada kapanıyor!. Çünkü bundan sonra 1826 da Yeniçerilik ortadan kaldırılarak Bektaşîlik yasaklanana kadar pek öyle dış

dokunacak farklı birşey olmaz! Süreç, isyanlarla dolu olarak belirli bir tempoda akar gider. Tabii hep geleneğe uygun olarak; bir yanda bir Devlet vardır hep ortada, diğer yanda da Bektaşilik-Alevilik ve de isyanlar..

NEDİR O GELENEK.. BATILILAŞMA SÜRECİ VE BEKTAŞİLER..

Bektaşiler-Aleviler için o gelenek, şartlar ne olursa olsun, Devletin bulunduğu tarafın karşısında olmaktır! Aslında hiçbir zaman Bektaşiler-Aleviler istememiştir bu daima “karşı tarafta” olma durumunu! Tarihsel gelişme sürecinin cilvesidir bütün bunlar.. Görünüşten bakınca evet, insanlar kendi kaderlerini-tarihlerini kendileri yapıyorlardı; ama gerçekte onlar bunu ancak verili koşullar içinde, önlerine çıkan hayatı yaşarlarken yapabiliyorlar.. Bektaşilerin-Alevilerin yaptığı da daha farklı olmadı. Ve hayat hep böyle, Devletin gölgesi altında akıp gitti..

Filmin birinci perdesinin burada sona erdiğini söyledik, çünkü, yaşamı devam ettirme mücadelesi, o istese de istemese de, Osmanlı gemisinin dümenini Batılılaşma yönüne doğru çeviriyordu artık. Zaten, Devlet kurulurken onu ayakta tutmanın bir aracı olarak ortaya çıkan Yeniçerilere de ihtiyaç kalmamıştı bu yüzden. Ve de, bir gün, içine girilen bu yeni süreçte “Devletin bekaası” öyle gerektirdiği için binlerce Yeniçeri bir gecede kılıçtan geçiriliverir!. Tabii bununla birlikte Bektaşi tekkesi de kapatılır.¹⁷

Evet, gün gelmiş, devran dönmüş, “deniz bitmiştir”! Ve kendi kendini yiyip bitirmiştir Osmanlı! Ama ortada eskiden olduğu gibi (İbni Haldun yasalarına göre) bir uç beyliği de yoktur artık “tarihsel devrim” yaparak “Devleti kurtaracak”! Hem sonra, o defter kapanmıştır artık! Elin oğlu, atı alıp Üsküdar’ı geçmiştir! Avrupa, sanayi devrimini yaşamaktadır. Askerlik sanatı kökünden değişmiştir. Osmanlı’nın elindeki silahlar tarihin çöp sepetine atılmıştır çoktan. Artık öyle at sırtında, elinde kılıç, “ya Allah” diyerek fütuhatlar yapma devri bitmiştir!

Osmanlı’nın işgali altındaki topraklarda kapitalizm gelişmekte, buralarda milliyetçi akımlar güçlenmektedir. Kendine güvenen herkes bu sistemden ayrılıp, bağımsızlığını kazanmak istemektedir. Avrupa’nın gelişmiş ülkeleri de bunları desteklemektedir. Ne yapacaktır Osmanlı? Devleti nasıl koruyacak ve “kurtaracaktır”?

“Osmanlı İmparatorluğu’nun muhtelif müesseselerini birbirine kenetleyen ve onları ayakta tutan harç, gaza ideolojisi, devletin sınırlarını mümkün olduğu kadar genişletme çabasıydı. Bu itibarla, İmparatorluk’ta iktisadi faaliyet konusunda hakim zihniyet “verimi arttırmaya” (üretim) değil, kılıcının hakkıyla yeni gelir kaynakları elde etmeye yönelmişti. Bundan dolaydır ki, Osmanlılar için harpte mağlup olmak ve toprak kaybetmek bir gelir azalması manasına geliyordu. Diğer taraftan, Renaissance’dan sonra Avrupa’da askeri güç yeni şekiller almıştı. Bu yeni beliren disiplinli piyade ve topçu birliklerine karşı koymak için gene aynı tipte askeri birliklere ihtiyaç vardı. Askerlerin Batı yöntemleriyle yetiştirilmesi, daimi olarak talim ettirilmesi ve kendilerine maaş verilmesi için de yeni gelir kaynakları bulmak icabediyordu. Başka bir ifade ile, bir taraftan devletin gelirleri azalırken, diğer taraftan da giderleri çoğalıyordu. Devletin bu zor durum karşısında aradığı hal çareleri ise mahduttu ve üç ana eksen etrafında toplanıyordu: Osmanlı İmparatorluğu’nda bir zamanlar iyi işleyen ve asker temini ile yakından ilgili olan toprak sistemini eski haline getirmek, para basmak veya vergi yükünü arttırmak”.¹⁸

Bunlardan birincisi, fütuhat devam ettiği sürece mümkündü. Nitekim de, Fatih Sultan Mehmet ile birlikte diriltilen Tımar sistemi Kanuni devrine kadar başarıyla yürütülmüştü. Ama fütuhat

¹⁷ , www.aktolga.de Makaleler. “Siz Onu Bunu Bırakın da Şu Vaka-i Hayriye-1826 Konusunda Ne Düşünüyorsunuz Onu Bir Söyleyin Bakalım”!

¹⁸ Şerif Mardin. (1999). “Din ve İdeoloji.” İletişim Yayınları, İstanbul. Şerif Mardin. (1997). “Türkiye’de Toplum ve Siyaset.”, İletişim Yayınları, İstanbul.

bitince Tımar da bitti ve geriye iki çözüm kaldı. Para basmak, ya da vergileri arttırmak.. Bunların ikisi de yapıldı. İltizam sistemiyle halkı soyup soğana çeviren devlet, bir yandan da boyuna para basıyordu. Enflasyon bir çığ gibi büyüyor, hayat yaşanmaz hale geliyordu. **Ve bütün bunlar devleti yeniden örgütleyebilmek, “çağdaşlaştırarak”, “batılılaştırarak” “kurtarmak” sürecine paralel olarak yapılıyordu. Evet, devleti kurtarmanın yolu bulunmuştu: “Batılılaşmak”! Yani batılı bir devlet gibi olmak. O zaman, onlar nasıl geliştirse Osmanlı da öyle gelişecek, “kurtulacaktı”! Halk da varsın biraz sıkıntı çeksindi! Zaten halkı düşünen mi vardı ki! Bunun için Batı’ya öğrenciler gönderildi, Batı’dan askeri eğitimler getirildi. Kısacası, “batılılaşmak”, yani batılı bir devlet-toplum olmak için elden ne geliyorsa yapıldı.**

Tabii bütün bunlar “devleti kurtarmak uğruna” halkı feda ederek, halka rağmen yapıldığı için, halk bu sürece karşı oldu. Halkın bu “karşıtlığı” aslında kapitalistleşmeye, gelişmeye, ilerlemeye karşı olmak anlamına gelmiyordu tabi. Onlar, mültezimlerin eline terkedilmeye, devlet zoruyla köleleştirilmeye karşıydılar. Ama batıcılar bunu böyle anlamadılar. Ve halk onların gözünde sanki “çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmaya” karşı, şeriat yanlısı gerici bir güçmüş gibi görünmeye başladı! Bu halâ, Osmanlı batıcılarının Cumhuriyet dönemindeki devamı olan “asker-sivil aydın güçlerin” gözünde de böyle değil midir! “Halk cahildir”, “göbeğini kaşıyan adamdır”, “gericidir” onların gözünde. Onlarsa “ilerici, çağdaş”!..

BATILILAŞMAK SÜRECİ BİR TARİHSEL DEVRİM SÜRECİDİR

“Batılılaşma” olayını Bilişsel Tarih ve Toplum Bilimleri açısından ele alırsak; “batılılaşmak”, Osmanlı’nın çevreyle etkileşme, yaşamı devam ettirme mücadelesinde, istenilen sonuçları elde edebilmek için informasyonu işlemede kullandığı mevcut toplumsal bilgi sistemini yeniden düzenlemesidir. Yani, o antika Devletin-o antika yapının kendini ölümsüz kılabilmesi için çevreye-çağa uyum çabasıdır. Kendi varlığını-nefsini- başka türlü üretemeyeceğini anlayan Devletin, yaşam kavgasında, kendini kurtarma operasyonudur. Daha başka bir deyişle de, Batı medeniyetiyle Osmanlı arasındaki etkileşme sürecinde, Osmanlı’nın batılı yaşam tarzıyla birlikte, Batı medeniyetine ilişkin kurum ve kuralları “benimsemesidir”. Bu “benimseme”, Osmanlı’nın, üzerine giydiği İslamcı elbiseyi çıkararak, bunun yerine “batıcılık” adı verilen yeni bir elbiseyi giymesi şeklinde olur! Bütün bunlar ne demek, konuyu açalım:

Önce şu gerçeğin altını bir kere daha çizelim: Osmanlı ve Türkiye tarihinde batılılaşma olayı bir tarihsel devrim olayıdır. Bu devrimin en üst tepe noktası ise Cumhuriyetin kuruluşudur. Osmanlı devleti kurulurken neden İslâm Medeniyeti’ne sarıldıysa, neden bütün kurum ve kurallarıyla, yaşam tarzıyla İslâm Medeniyeti’ni benimsemek zorunda kaldıysa, bu kez de, gene aynı nedenlerden dolayı Devlet bir tür kabuk değiştirmekte, sırtındaki İslamcı kabuğu çıkararak, onun yerine batıcılık kabuğunu geçirmeye çalışmaktadır. Peki nedir bu, bir tür toplumsal DNA değişimi olayı mıdır? Bunun bir tür toplumsal mimarlık-mühendislik harikası olduğu ortada, ama olayın özü nedir?

Batı’da Türklerin ilkel, barbar oldukları, tarih boyunca hiçbir bilimsel buluşa-yeniliğe imza atmadıkları söylenerek Türkler küçük görülür! Hatta bu görüş, aşağılık duygusu, bizim “aydınlarımız” içinde de yaygındır. Ama sadece şu “batılılaşma” olayı bile, dünya tarihinde başka eşi bulunmayan, Türklerin, bir sosyal mimarlık-mühendislik harikası olarak, Bilişsel Tarih ve Toplum Bilimlerine yaptığı en büyük katkıdır!.

Türklerin neden ve nasıl Müslüman olduklarını daha önce bütün ayrıntılarıyla inceledik.¹⁹ Burada da gene aynı tarihsel devrim diyalektiği söz konusudur. Barbarlığın orta aşamasında göçebe-çoban bir kavim Türkler. Toplumsal sistemi birarada tutan ilişkilerse henüz daha Kan ilişkileri. Medeniyet ise farklı bir yaşam biçimidir. Onun bilgisi de, bu farklı yaşam tarzına ilişkin kurum ve kuralların toplamından oluşuyor. Yerleşik, sınıflı bir toplumu, çıkarları farklı bireylerden oluşan bir toplumu artık Kan Anayasasıyla birarada tutamazdınız; çıkarları

¹⁹ Bkz. 5. Çalışma, www.aktolga.de

farklılaşmış insanların birarada yaşayabilmeleri için yeni tipten kurum ve kuralların oluşması gerekiyordu, medeniyet budur; adına devlet düzeni dediğimiz düzendir bu . Ve bu düzen, tamamen, tarımsal faaliyette bulunan yerleşik-sınıflı bir toplumun üretim ilişkilerinin üst yapıda yansımalarıyla ortaya çıkar. Maddi gerçeklik insanların bilincini-bilgisini oluşturur. Bu da yeni yaşam tarzının bilgisi-bilinci olarak çeşitli biçimlerde ifade edilir.

Peki Türkler ne yapıyor? Önce bu dini (İslamı) “benimsiyorlar” (aynen batılılaşma olayında olduğu gibi)! Gerisi gene daha sonra geliyor! Şöyle geliyor süreç :

Az önce dedik ki; din, medeni yaşam tarzının üst yapısıdır-bilgisidir-toplumsal DNA’ların üretim ilişkileriyle birlikte yeniden oluşmasıdır. Bunun temelinde de kendini yeniden üretme olayı vardır. Türkler ise o dönemde yerleşik bir toplum değil, sınıflaşma henüz daha o kadar belirgin bir halde değil! Peki buna rağmen bu “benimseme” işi nasıl mı oluyor? Yerleşik-sınıflı bir toplumun DNA-bilgi sistemini alıp, kendi toplumsal DNA’larını bir tarafa atarak bunların yerine yeni DNA’ları mı koyuyor Türkler? Bu kadar basit-mekanik bir mühendislik işi midir toplumsal değişim? İşte meselenin can alıcı noktası burasıdır!

Türklerin Müslümanlığı kabul etmesi üretim süreci içinde oluşan yeni bir bilginin-bilgi temelini- toplumsal bilgi haline gelmesi olayı değildir! Türkler İslamiyeti kabul ederken mevcut toplumsal DNA’larını, yani Kan bilgi sistemlerini bir yana atmıyorlar, bunlar gene yerinde duruyor. Onlar (Türkler) bu temeli değiştirmeden, onun içine adım adım yeni bilgi sistemine ilişkin unsurları da monte ederek, İslam’dan aldıklarıyla-öğrendikleriyle kendi bilgi sistemlerinin içinde bir tür sentez yapıyorlar. İslamiyetin kabulünün bir tarihsel devrim olduğunu söylememizin altında yatan budur! Devrim, mevcut üretim ilişkileri sisteminin içinde üretici güçlerin gelişmesi sonucunda, yeni üretim ilişkileriyle yeni bir toplumun doğuşu, aşağıdan yukarıya doğru toplumun kendini yeniden üretmesi olayıdır. Burada işin özü üretimdir, üretirken kendini de üretme olayıdır devrim. Tarihsel devrim ise yukardan aşağıya doğru yaşanan bambaşka bir sürece işaret eder.

Dikkat ederseniz, bu ilk “kabul” aşamasında Türk İslamı tamamen Tasavvuf’a dayanan bir İslamdır. Yani resmi İslamla, bir devlet düzeninin toplumsal DNA-bilgi sistemiyle falan hiçbir alâkası yoktur bunun. Alıyorlar İslâmı, kendi Kan bilgi sistemlerinin içine monte ediyorlar Türkler! Esas toplumsal DNA’ları değişmiyor yani, Kan anayasası duruyor yerinde, İslâm bunun içine monte ediliyor. Ortaya çıkan sonuca da Tasavvuf deniyor.. Bu nasıl bir devrimdir şimdi?. Klasik anlamda, yeni bir üretim ilişkisi temelinde yeni bir bilgi sistemi-toplum falan yoktur ortada!²⁰ Ama, yukardan aşağıya doğru da olsa, yeni bilgilere sahip olarak bir yenilenme, kendini yeniden üretme söz konusudur. Normal koşullarda, yeni insan tipleri, yeni bir üretim biçimiyle birlikte yeni üretim ilişkileri içinde ortaya çıkarken, yukardan aşağıya yenilenme sürecinde, gelişme ve kendini yeniden üretme mekanizması mevcut çerçevenin içinde öğrenme süreciyle birlikte çalışmaya başlıyor. Önce etkileşme içinde öğreniyorsun, sonra da sahip olduğun bu bilgilere göre toplumsal yaşamı düzenliyorsun.

İslam ile etkileşme içinde İslama ilişkin informasyonları alıp bunları kendi bilgi sistemleriyle değerlendirerek bir sentez üretiyor Türkler dedik. Bu sentez nedir? Bu sentez onların kendileri değil midir aslında? Elbette! Çünkü, etkileşme sonunda ortaya çıkan “Türkler” artık

²⁰ Bu anlamda, ta o Serbest Fırka deneyinden başlayıpta ucu Menderes’e ve bugün de Erdoğan’a kadar uzanan burjuva devrimi süreci, Anadolu’nun ve Türklerin ilk sosyal devrim mücadelesine işaret eder. Şimdiye kadar sadece tarihsel devrimle yetinen Türkler ilk kez bir sosyal devrim denemesinde bulunuyorlar. İşte birçoklarımızın anlayamadığı diyalektik budur. Anadolu’da ilk kez üretim ilişkilerinin değişimine bağlı olarak bir devrim-yeni bir toplumsal DNA sistemi ortaya çıkıyor..Kendilerini “devrimci” olarak görenlerin bu süreçte “karşı tarafta” yer almaları ise gerçekten trajik bir durumdur!..

başlangıçtaki Türkler değildir. Türkler, etkileşerek öğreniyorlar, öğrendikleri bu bilgilere göre de kendilerini yeniden üretmeye başlıyorlar. Bu şekilde değişiyorlar. Nasıl mı?

Tekrar Osmanlı'ya, Osmanlı Türklerine dönüyoruz: İlk aşamada Osmanlı Türklerinin her biri birer Tasavvuf ehli. O ilk "ülkücü gaziler-ıblar", dervişler nedir, o Ahi Evran'lar, Hacı Bektaş'lar nedir, Osmanlı'yı, Hristiyan'ından Şaman'ına kadar binbir çeşit insanı peşine takarak bir devlet olmaya doğru götüren o dönem Türk kimliğinin temelinde yatan dünya görüşü nedir? Osmanlı'da bütün o insanları kendine doğru çeken gücün kaynağı nedir? Tek kelimeyle Tasavvufur. Türk-İslam sentezi denilen olayın özü budur. Türkler'i ve Osmanlı'yı bir tarihsel devrim gücü yapan bilgi temeli budur.

Sonra ne oluyor? Osmanlı fetihlere başlıyor. Ve kısa bir zamanda hallaç pamuğu gibi atıyor Anadolu'yu! Yeni topraklar, yeni halklar, insanlar derken, artık bir devlet haline gelmek gerekiyor. Başka çare kalmıyor çünkü. Yoksa nasıl yönetilecekti bu kadar çeşit insanı. Ama onun, yeni sınıflı topluma, yaşam tarzına-toplum düzenine ilişkin bir bilgisi yoktu ki! Kan bilgisi artı Tasavvuf'la kurabileceği, en fazla genişletilmiş bir aşiretti, bir "Bozkır Devletiydi"! İşte Osmanlı tam bu aşamada resmi-sünni İslâm'la tanışıyor ("yaşamı devam ettirme sanatı" derler buna!) ve bütün kurum ve kurallarıyla, yaşam tarzıyla bir sınıflı toplum düzeni-bilgi sistemi- olan sünni-İslâmı alıyor, "benimsiyor"!

Peki ne oluyor "benimseyince"? Ne demek bu "benimseme"? Fetihçi toplum gidiyor da onun yerine üreten, üretime dayanan yeni bir toplum mu geliyor hemen? Hayır! Ama medeniyet-medeni bilgi sistemi-, üretim esasına dayanan bir toplumun yaşam tarzı değil miydi? Medeni kurum ve kurallar, devlet örgütü, son tahlilde sınıflı-üreten bir toplum düzenini ifade eden şeyler değil miydi?. Osmanlı ise devlet kurmadan önce de fetihçiydi, kurduğu devlet de gene fetihçi! **Osmanlı, kuruluş öncesinde İslâm'dan aldığı bilgileri kendi Kan-bilgi sistemine monte ettiği zaman ortaya çıkan bilgi sistemine Tasavvuf deniyordu. Şimdi, devlet haline gelirken de Tasavvuf gidiyor, onun yerini resmi İslâm alıyor! Osmanlı'yı Osmanlı yapan sürecin diyalektiği budur! Dikkat edilirse bu süreç içinde toplumsal DNA'larda esasa ilişkin bir değişme yoktur! Sadece, mevcut toplumsal DNA yapısıyla oynanmaktadır o kadar! Yani; yaşamı devam ettirme kavgasında ne gerekiyorsa o yapıyor-onlar öğreniliyor ve sonra da öğrenilen bu yeni bilgiler mevcut bilgi sisteminin içine eskilerinin üzerine yerleştiriliyor. Eski sinapların yanına yeni sinaplar ilave ediliyor. Türkler, kelimenin tam anlamıyla, bir toplumsal mimarlık-mühendislik örneği vererek, kendi toplumsal DNA-bilgi sistemlerine mevcut duruma ilişkin yeni bilgiler monte ediyorlar ve bu bilgilerle de çevreden gelen informasyonları işleyerek yaşamlarını devam ettiriyorlar.**

Tarihsel devrim gerçekliğini biraz daha açalım:

Önce şu soruyu soralım! Neden üretiyor insanlar? İşin özünde yaşamı devam ettirme mücadelesi yok mu? Yeni bir üretim ilişkisine geçişin özünde de yeni bilgilerin bulunuşu, bunlara dayanılarak yeni bir üretim sürecinin örgütlenmesi yatmıyor mu? Devrim söz konusu olunca bu, aşağıdan yukarıya yeni bir toplumsal DNA-bilgi sisteminin oluşmasıyla, toplumsal sistemin nitelik değiştirmesiyle gerçekleşiyor; tarihsel devrimde ise, mevcut toplumsal DNA'lar değişmediği halde (yani toplum özünde bir nitelik değişimine uğramadığı halde), mevcut toplumsal bilgilerin-DNA'ların- içine yeni bilgiler monte edildiği için, bu bilgilere dayanarak insanlar-toplum- çevreden gelen madde-enerjiyi-informasyonu daha iyi, daha ileri düzeyde işleyebiliyorlar. İşte bunun içindir ki, tarihsel devrim de bu anlamda ileri bir adımdır, bir devrimdir.

Bu süreç -Türklerin tarihsel devrim süreci- burda bitmiyor, Osmanlı'nın devlet haline gelmesiyle bitmiyor. Daha sonra, gene yukardan aşağıya doğru "batılılaşma" sürecine başlıyor Türkler. Ve öyle oluyor ki, tarihsel bir devrimle başlayan varoluş -tarih

sahnesine çıkış- süreci, zamanla, üretici güçlerin gelişmesi sonucunda, yeni bir toplumsal DNA-bilgi sisteminin oluşmasına kadar geliyor. Bugüne, günümüz Türkiye'sine gelişimizin diyalektiği bundan başka birşey değildir.

Tekrar Osmanlı'ya dönersek; bu kadar açıklamadan sonra, şimdi artık Osmanlı'yı "batılılaşma" sürecine sokan "iç dinamiğin" nasıl bir dinamik olduğunu, "devleti kurtarma" duygusunun kökenlerinin nerelere dayandığını biliyoruz:

Tek cümleyle özetlersek; Osmanlı insanı, halâ eski aşiret anlayışıyla belirlenen dünya görüşüne göre, Devlet varsa vardır. Bu nedenle, "Devleti kurtarmak", "yaşatmak" aslında onun kendi varoluş çabasıdır. Çünkü onun için "Devlet" aşirettir. O, henüz daha bir birey haline gelmediği için, ancak aşireti –bu, daha sonra Devleti oluyor- varsa vardır!

Peki, bu varoluş anlayışı, bu Devlet anlayışı sadece yönetici sınıfa özgü birşey midir? "Yönetilenler" için durum farklı mıdır? Hayır değildir! Çobansız "sürü", ya da sürüsüz çoban olur mu? "Devlet baba"sız "varolmak" mümkün müdür? Çünkü, aynı aşiret mantığı "Yönetilenler" için de geçerlidir halâ! "Kurda kuşa yem olmamak için", "Allah Devletimize zeval vermesin" diye düşünür "Yönetilenler" de! "Yönetilenler", yeri geldiği zaman, bu Devlete isyan da ederler, ona karşı da çıkarlar, ama bu karşı çıkış sistemin kendi içindeki bir tepkidir. Devletin varlığı değildir burada sorgulanan! Zaten, onun yerine başka birşey getirmek gibi bir talepleri falan da yoktur!²¹ Sistemin içinde bir sivil toplum bilinci-bilgisi oluşmamıştır ki (ya da eksiktir). "Şeriat düzeni", "din devleti kurmak" falan, bunlar marjinal taleplerdir. Halkın tepkisi, İltizam sistemiyle birlikte hayatın yaşanmaz hale gelmesinedir. "Devlet babanın" çocuklarını-sürüyü ihmal etmesinedir. Yoksa Devlet ister batılılaşsın, isterse ne yaparsa yapsın, onlar için sorun bu değildir! Önemli olan Devletin orda ("başlarında") durmasıdır! Çünkü, öyle de olsa, böyle de olsa özünde birşey değişmeyecektir! Nasıl olsa herşey onların-Yönetilenlerin dışında, yukarda olup bitmektedir. Batılılaşma süreci, içerdeki İltizam sisteminin uygulamalarıyla paralel geliştiği içindir ki, halk bu iki oluşumu birarada görür ve tepkisi bunadır. Ama Osmanlı kafası bu gerçeği göremez. Hem göremez, hem de görse de işine gelmediği için anlayamaz! Ona göre devletin varolabilmesi için zorunludur yapılanlar. İltizam düzeniymiş, halkın mültezimlerin insafına bırakılmasıymış, bunları anlamaz o. Var mıdır bunun başka bir çaresi? Yok! "Batılılaşmak" tek çaredir. "Tamam, o işe de başladık işte, sıkın biraz dişinizi"! Osmanlı böyle görür olayı! Halk içinse, mültezim zulmüyle batılılaşma bir ve aynı şeydir. Yoksa öyle, Şeriat düzeni getirmekmiş vb. bunlar halkın aklının ucundan bile geçmez! Bu türden lâflar eden üç beş "kendini bilmez"i halk olarak değerlendirmek ve sonra da, bu "Şeriat düzenini getirmek isteyenlere" karşı "kurtarıcı" olarak ortaya çıkmak Osmanlı'ya has bir devleti vatandaştan kurtarma stratejisidir!. "Osmanlı'da oyun çoktur" lâfı boşuna çıkmamıştır! Halk, içine itildiği çıkmazdan kurtulabilmek için koruyucu bir kalkan olarak dine sarılmaktadır, o kadar..

Osmanlı Devlet sınıfı, "Batılılaşmak" çabasıyla birlikte kendi içinde ikiye bölünür. Bir kanat, mevcut durumu muhafaza etmeyi savunurken, diğer kanat da, toplumu ve Devleti yeni bilgiye göre, yukardan aşağıya doğru yeniden kurma, inşa etme çabasına girişmiştir. Bütün o Tanzimat döneminde yaşanan olayların, Genç Osmanlılar'dan Jön Türkler'e ve İttihat Terakki'cilere kadar, bütün o "baticı" asker-sivil Devlet Sınıfı unsurlarının hepsinin yapmaya çalıştıkları şeyin özü budur. Padişah ise, ortadaki denge unsurudur. Hem, var olanı temsil eder, hem de, "Devleti kurtarmaya çalışan"

²¹ Ya Şeyh Bedreddin mi diyorsunuz? Neydi Şeyh Bedreddin'in Osmanlı'nın yerine önerdiği düzen? Osmanlı'dan daha ileri bir düzen mi öneriyordu Şeyh Bedreddin? Hayır! Eskiye, ilkel komünal topluma dönüşü öneriyordu o da. Ama toplum zaten oradan buralara gelmişti. Tekrar geriye gidış bir çözüm değildi ki!..

“baticı” bürokratlarına göz kulak olur. Denge, bazan bir tarafın, bazan da diğer tarafın lehine dönse de, işin özü budur.

Osmanlı toplum mimarlarına göre, yeni bilgiyle (“Batı kültürü”) toplumu yeniden inşa etmek demek, eski bilgiye göre varolan kurumların (yapı) yerine yenilerini oluşturmak demektir. Eski yapı, eski bilginin maddeleşmiş şeklidir. Yeni bilginin maddi bir gerçeklik haline gelmesi için, bu bilgiye göre yeni bir yapının oluşması gerekecektir. Peki bu nasıl olacaktır? Bilgi denilen şey, öyle herhangi bir maddi gerçekliğe tekabül etmeden varolan, hazır bir elbise gibi alınıp üstüne geçiriliverecek bir şey midir? Her maddi gerçeklik belirli bir bilginin kristalize olmuş şeklidir. Yani, madde ve bilgi birbirlerinden ayrı olarak düşünülemezler. Bilgi maddeyle gerçekleşir, madde de belirli bir bilgiyi temsil eder. Bu nedenle, Batı düşüncesi ve Batı sistemi bir ve aynı gerçekliğe denk düşerler. Kentten çıkma Batı toplumlarının toplumsal DNA larıdır Batı bilgi sistemi. Bir insanın yapısını nasıl ki onun DNA’ları belirliyorsa, Batı toplumlarının bilgisi de onların toplumsal yapılarını belirleyen toplumsal DNA’larıdır. Bu bilgiyi onun maddi gerçekliğinden soyutlayarak alıp, tamamen ayrı bir maddi gerçekliği bununla yeniden yaratmak-şekillendirmek, yani toplum mühendisliği yaparak toplumsal DNA’ları değiştirmek mümkün müdür? Hayır, bu mümkün değildir! Yani, bu anlamda bir toplum mimarlığı-mühendisliği mümkün değildir! Peki o zaman, nedir Osmanlı’nın bütün o “batılılaşma” çabalarının özü? Nedir Osmanlı toplum mimarlığını-mühendisliğini “eşi bulunmaz” hale getiren?

Biraz sonra daha açık bir şekilde göreceğimiz gibi, Osmanlı ve daha sonra da Cumhuriyet dönemi baticıları mümkün olmayanı yapmaya çalışarak, onu kendilerine rağmen mümkün hale getirmişlerdir! Osmanlı’nın Batılılaşma çabası, denize düşen Osmanlı’nın yılanı sarılmasıdır! Ama bu, herşeye rağmen, bu kez yaşamı devam ettirmenin üretim faaliyetini zorunlu kılan bir biçimi olduğu için sonuç vermiştir! Osmanlı başka türlü kendi inkârını yaratamazdı!

Olayın, Osmanlı’nın “Batılılaşma” sürecinin iki boyutu vardır: Birincisi açık: “Batılılaşmaya” çalışırken Osmanlı’nın niyeti, kapitalistleşmek, bir sivil toplum oluşturmak, yeni bir üretim ilişkileri sistemini kurmak falan değildir! Yapısal olarak kendi varlığı, Devlet anlayışı buna engeldir herşeyden önce. Onun niyeti, aynı yapıyı muhafaza ederek, aynen İslâmı benimserken yaptığı gibi, üstüne yeni bir elbise giyme yoluyla “batılılaşmaktır”. Daha önce toplumsal DNA’larına monte ettiği artık eskimiş, işe yaramayan bilgileri çıkarıp, bunların yerine yenilerini, onun hayatta kalmasına daha fazla yararı dokunacak olanları monte etmektir! Yani gövde aynı kalacak, ama giydiği elbise değişecek! Bu arada da, giydiği elbiseye-bilgiye göre yaşamaya çalışacak! Kapitalistmiş gibi davranacak, donanacak! Osmanlı’nın son dönemlerinde, eskiyi temsil eden güçlerle, özellikle de Ulema kesimiyle, “yeniye” temsil edenler arasındaki çatışmanın kaynağı tamamen bu, toplumsal DNA’lara monte edilmiş “bilgilerin değiştirilmesi” olayıdır. Yani esas (toplumsal DNA’lar) değişmiyor (değişemezdi de zaten; çünkü bu ancak yeni bir üretim biçimiyle birlikte değişebilirdi). Devlet gene aynı devletti, yapı gene aynı yapı olarak duruyordu. Yönetenler ve Yönetilenler gene aynı konumlarını muhafaza ediyorlardı, ancak biçim -aktörlerin üzerlerindeki elbiseler-değişiyordu! Bu ise, eski biçimi temsil edenlerin gitmesi, onların yerini yenilerinin alması anlamına geliyordu. “Eskiye” temsil eden güçlerle “yeniler” arasındaki çatışmanın kaynağı da tam bu noktada başlıyordu. Bunun en tipik örneği, Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılarak, onun yerine yeni bilgiyle örgütlenmiş yeni bir ordunun kurulmasıdır. Bunun devlet için bir zorunluluk olduğunu anladığı an gözünü kırpmaz Osmanlı ve bir anda binlerce Yeniçeriye kılıçtan geçiriverir! Osmanlı’nın kafasında bir yerlerde halâ, orduyu modernleştirerek eski gaza dolu günlere geri dönmek de vardır aslında!..

Bu süreç içinde “yeniye” “eski” arasındaki çatışmanın en yoğun olduğu alan, hiç şüphesiz dinsel alandır. Osmanlı sisteminde Ulema, dört başlı Devlet Sınıfından biri olan İlmiye’nin bel

kemiğini oluşturuyordu. Osmanlı sistemi, her ne kadar Şeriat'la yönetilen bir sistem değilse de, gene de İslam, sistemin önemli bir referans unsuruydu. En azından, kararlar Şeriat kılıfına uydurularak alınırdı. **Bu anlamda İslam, Osmanlı'nın aşiret-Devlet anlayışına entegre edilmiş esasa ilişkin bir unsurdur. Batılılaşmaya karşı en büyük tepki Ulema'dan geldi. Çünkü Ulema, eski durumunu kaybetmekten korkuyordu. "batılılaşıldığı" zaman, kimse onlardan artık fetva istemeyecekti. Bu ise, Ulema'nın Devlet Sınıfı içindeki yönetici fonksiyonunun fiilen tarihe karışması anlamına geliyordu. Ulema Osmanlı'ya güvenmiyordu. Çünkü, Osmanlı için esas olan Devletti. "Ulema", "İslam" vs. bunlar Devlet varsa vardı. Devletin varlığının tehlikede olduğunu gören Osmanlı, nasıl ki gözünü kırpmadan Yeniçerileri kılıçtan geçirivermişse, aynı şekilde, Ulema'yı da, hatta İslam'ı da bir tarafa atabilirdi! Devletin ruhundaki o "Derin Devlet" anlayışının ne anlama geldiğini, bu anlayışla nelere kadir olunacağını çok iyi biliyordu Ulema! Böylece, geleneğe uyarak, o da Devlete karşı isyan edenler tarafına geçti! Ve yönetilenlerin Devlete karşı zaten öteden beri var olan, ve daha çok tarikatlar içindeki örgütlenmelerde ifadesini bulan aşağıdan yukarıya tepkisiyle ilişki kurarak, "din elden gidiyor" yaygarasına başladı. Daha önce, bir Şeyh Bedreddin'in katli için fetva veren, devletin kuruluşundan beri Osmanlı'ya karşı savaştan tasavvuf erlerinin baskı altında tutulmasında, bütün yapılan işlerin kitaba uydurularak yapılmasında baş rolü oynayan Ulema, şimdi, işinin bittiğini anlayınca, "dinin elden gittiğinin" de farkına varıyordu!**

Öyle bir sonuç ortaya çıktı ki, sanki bir yanda toplumu daha "ileriye" götürmek isteyenler, "ilericiler" vardı da, diğer yanda da, buna karşı direnen, "gerici" bir halk tepkisi söz konusuydu! Yani halk "gerici", batıcı "asker sivil aydınlar" "ilerici"! Böyle bir durum çıktı ortaya! İşte Osmanlı'dan bu yana gelen, ve halâ bugün bile toplumumuzda önemli ölçüde yansımaları bulan bu "ilerici" "gerici" çatışmalarının esası budur.

PEKİ BEKTAŞİLER-ALEVİLER NERESİNDE BU TABLONUN...

Daha önce şöyle demiştik: "Geleneğe" göre, "Devlet" neredeyse onlar-Bektaşiler-Aleviler de onun karşısında olmalıydılar!..

Ama, "Osmanlıda oyun çoktur" demiş atalarımız! Neredeydi peki "Devlet"²² bu yeni sürecin içinde? Eski sünni-İslamcı kabuklarının içindeki mi asıl "Devletti", yoksa yeni batıcı bir görünüm almaya çalışan mı? Hangi Devletin karşısında olacaktı Bektaşiler-Aleviler? O dönemde Bektaşilerin-Alevilerin pek fazla şansları yoktu aslında kendilerine bu türden soruları sormak için! Bir Devlet vardı ortada ve bu Devlet Yeniçerilikle birlikte Bektaşiliği de yasaklamış yer altına itmişti. Ne yapacaktı Bektaşiler bu durumda? **Daha önce Osmanlı'ya karşı Şah'ı desteklerken ne düşündülerse gene aynı şekilde düşündüler onlar da: "Düşmanımın düşmanı dostumdur" diyerekten "Devletle" problemi olan kendilerinin dışında başka kim varsa onlarla işbirliği yaparak ortak düşmana karşı bir ittifak kurdular. İşte Bektaşi-Alevi Jön Türk ittifakının özü-esası budur. Çok açık! Bir Devlet vardı ortada ve bu Devlet bir gecede binlerce Yeniçeriyi-Bektaşiyi kılıçtan geçirmişti. Bir de bu arada, bu "Devlete karşı mücadele eden" Jön Türkler vardı. Gerekçeler farklı da olsa, "aynı hedefe karşı mücadele ediyor olmak" otomatikman arada bir ittifak zemini yaratıyordu. Bu arada, Jön Türkler'le bağlantılı olarak bir de masonluk olayı vardı sahnede.. Onlar da "yenileşme", "batılılaşma" doğrultusunda çalışıyorlardı. Zaten Jön Türklerin bir çoğu da bu akımın içindeydi. Bektaşiler bunlarla da ilişki içine girdiler..**

Sürecin ayrıntılarını İrene Melikoff'tan dinleyelim: "Bektaşiler özgürlükçü (liberal) ve kurallara bağlanmayı sevmeyen insanlardır. Her zaman din adamı egemenliğinin karşısında olmuşlar,

²² Bu "Devlet" başka devlet, Osmanlı'ya has antika özel bir yapı bu, bu yüzden de zaman zaman onu büyük harflerle yazıyorum!..

kendilerini tanrısızlık suçlamasıyla karşı karşıya bırakacak kadar dinler üstü bir duruşa sahip olmuşlardır. Onların bu duruşları masonluğun amaçlarına da uymaktadır..Aydın ve liberal insanlar olan Bektaşiler, Osmanlı İmparatorluğu içinde Far-masonların Avrupa'daki yenileşmeler süreci içinde yaptıklarına benzer bir iş görmüş olacaklardır.. Yeniden düzenlenen tarikat Jön Türklerin kuruluşunda bir destek ve onlar için bir sığınak olur. Aynı zamanda Bektaşi, Far-mason ve Jön Türk olan dönemin ünlü kişilerinin sayısı oldukça kabarıktır. Namık Kemal'i söyledik, onun yanında Abdülhak Hamid vardı. Sonraki kuşaktan Rıza Tevfik, İttihat ve Terakki Komitesi üyesi Şeyhülislam Musa Kazım Efendi, Talat Paşa ve başkaları da onları izleyecektir..Bektaşiler 1826 dan sonra etkilerini sürdürebilmelerini, büyük ölçüde yüksek öğrenim çevresinde yer almış bulunan destekleyicilerine borçludurlar. Padişah'ın çevresinden birçok sultan, prenses Bektaşi idi ve geleneğe göre Sultan Abdülaziz'in (1861-1876) tarikate açık bir duygu yakınlığı vardı" (a.g.e).

BEKTAŞİLER-ALEVİLER VE YENİ CUMHURİYET.. ALEVİLER NEDEN KEMALİST OLDU!..

Buraya kadar yapılan açıklamalardan Bektaşiliğin-Aleviliğin ne olduğunu, bu insanların kimler olduklarını görmüş bulunuyoruz. Anadolu'da Türk varlığının temelidir Bektaşiler, Horasan erleridir, dervişler-Gazilerdir, Ahilerdir onlar.. Şamanizm kabuğunu kırarken İslam ile karşılaşip-etkileşerek tasavvufu yaratan ilkel komünal toplum bilgini atalarımızdır. Osmanlı'yı kuran da yaşatan da onlardır; ama öte yandan Reaya-sürü denilerek daha sonra bir kenara itilen de gene onlar olmuştur. Bir Yunus'tur, bir Dadaloğlu'dur, bir Karacaoğlan'dır onlar; sonra da Pir Sultan'dır.. **Anadolu'daki Türk varlığının temeli olan ve Osmanlı'yı kuran-var eden bu insanlar, daha sonra neden bir Şah'ı desteklemişlerse, desteklemek zorunda kalmışlarsa, aynı nedenlerden dolayı, 19.yüzyıla girerken bu sefer de Jön Türkleri, daha sonra da onların devamı olan Kemalistleri desteklemişler, onların peşine takılmışlardır. Neden? Bu insanların aslında tek bir amacı vardı: İnsan gibi yaşamak. Aldatılmayı, insan yerine konmamayı bir türlü hazmedemiyordu onlar. Osmanlı'ya da bu nedenle karşı çıkmışlardı. Şah'ı desteklemeleri bu yüzdendi. Milliyet, ırk falan yoktu onların anlayışında, insan vardı. Yani, Osmanlı olmuş, İran'lı olmuş farketmiyordu onlar için, bu kabukların içindeki özdü-insandı önemli olan. Bir yanda insanlar-insan gibi yaşamak isteyenler vardı, diğer yanda ise onların sırtından geçinmek isteyen zalimler. Meseleye böyle bakıyordu onlar.**

Ha, bu bakış yeterli miydi, olaylara ve süreçlere sadece bu şekilde yüzeysel olarak bakmak yanıltıcı değil miydi, o başka bir sorun. Nitekim de öyle olmuştur zaten. Sınıflı toplum "Yezidleri" binbir dalavereyle hep onları çekip çevirmişlerdir tarih boyunca. Nereye el atılırsa altından başka bir "Yezid" çıkmış ve sonunda hep onları oyuna getirmiştir! Neden peki? Neden hep onlar olmuştur oyuna gelen, neden hep o Şeyh Bedreddinler olmuştur yenilenler? Çünkü insanlığın gelişme sürecinin diyalektiği böyleydi de ondan. İnsanlık ilkel komünal toplumdan sınıflı topluma geçme aralığındayken onlar bu geçişe karşı çıkmışlar, kendilerini hep tarihin-sınıf mücadelesinin sınıflılığa doğru dönen tekerinin önüne atmışlardı. Ve de tabii her seferinde o teker onların üzerinden ezerek geçmişti.

Bu dönemde Bektaşilerin-Alevilerin neden Jön Türklerle birlikte olduğunu gördük. Bu onların neden Kemalizmin peşine takıldıklarını da açıklıyor. Çünkü Kemalizm de aynı akımın-sürecin bir devamı olur sonunda. Ortada sünni-İslam geleneğine göre kurulmuş ve tarih boyunca onlara kan içirtmiş bir Devlet vardır, ve de, adına önce Jön Türk-İttihatçı, sonra da Kemalistler denilen insanlar da bu "Devlete karşı mücadele" ettiklerini söylüyorlardı. Ne yapacaktı Bektaşiler, hangi tarafta yer alacaklardı? Üstelikte hilafeti kaldırarak sünni-İslam Osmanlı'ya son verdiklerini söylüyordu Kemalistler , yeni-"laik" bir Devletin temellerini attıklarını söylüyorlardı. Ne yapacaktı Bektaşiler, hangi tarafta yer alacaklardı? İşte Bektaşilerin-Alevilerin Kemalizm aşkının altında yatan mantık budur.

Peki sonuç ne oldu, ne verdi Kemalizm Bektaşilere? Kocaman bir hiç! Bektaşilere gene avuçlarını yalamak düşüyordu sonunda! Hani laik bir devlet olacaktı yeni Türkiye Cumhuriyeti; Devlete bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı ne idi o zaman? Bırakınız Bektaşileri-Alevileri bir yana, yeni Devlet sünnileri bile kendi kontrolüne alıyordu artık!...

Bektaşilik-Alevilik, kapitalizm öncesi dönemde-antika tarihin labirentleri içinde-ilkel komünal toplumdandan-aşiret toplumundan- devletin egemen olduğu sınıflı topluma geçilirken doğup gelişen bir gelenektir-bir költürdür, tarihsel olarak oluşmuş bir yaşam bilgileri sistemidir. Doğrudur, bir ucu da İslam'ın içindeki muhalefete, Ali'ye Ehli Beyt'e dayanır onun. Bu iki yanı birbirinden ayıramazsınız onda. Yani bir sentezdir Bektaşilik. Hem Şamanizm vardır onda, hem Tasavvuf-İslam, hem de İslam'ın içindeki muhalefeti temsil yanı. Bunların hepsinin bir sentezidir o.

“ALEVİ SORUNU” BİLİŞSEL ANLAMDA BİR KİMLİK SORUNUDUR.. PEKİ BU SORUN NASIL ÇÖZÜLECEKTİR?.

Peki ne istiyor Bektaşiler-Aleviler bugün? Aslında onların kendileri de tam olarak bilmiyorlar bunu! Ya da, iş bu noktaya gelince her kafadan ayrı bir ses çıkıyor! Çünkü ne istediğin, direkt olarak bilişsel anlamda kim olduğunla, nereden gelip nereye gittiğinle ilgili bir sorundur. Peki Bektaşiler bilmiyorlar mı kim olduklarını? Ne yani, onlar kendilerinin kim olduklarını bilmiyorlar da sen mi biliyorsun!! Biliyorlar tabii; ama onların bilinci bilinç dışı duygusal bir bilinçtir. Yani onlar Bektaşiliği-Aleviliği yaşayarak-duyarak-hissederek biliyorlar; ama bu yetmiyor işte görüyorsunuz!. Onu-Bektaşiliği artık bilinçdışı olmaktan çıkararak bilinçli-bilişsel bir çabıyla ele alabilmek-bilişsel olarak çözümleyebilmek de gerekiyor. Onlar, Anadolu macerasının başından beri hep altta güreşenleri, hep ezilenleri oldukları için, onların kimliği bir yerde bu duygusal reaksiyoner kimlikle-bilinçdışı olarak muhalif olmayla bütünleşmiştir. Baskıya, insan yerine konmamaya karşı duygusal tepki yanı hep ağır basar hale gelmiştir onların kendilerini tanımlamaları sürecinde. Ama artık bu yetmiyor, 21.yüzyılda içine girilen globalleşme sürecinde kendini sadece duygusal reaksiyon zemininde tanımlayarak bir şey elde edilemez-bir yere varılamaz. Bilgi çağı diyoruz madem, o zaman sen de kendini artık bilişsel bir düzeyde tanımlamayı öğreneceksin. Bu yazının amacı da o zaten, bu yönde bir katkıda bulunabilmek.

“Alevi sorunu” nasıl çözülür diye tartışıyoruz. Ama hiç kimse “nedir burada “sorun” olan” diye sormuyor! Gerçekten nedir bu “sorunun” özü. Bir problem varsa ortada, önce onu doğru olarak ortaya koyabilelim ki çözümden bahsetmek de mümkün hale gelsin. “Alevi dedeleri de Diyanete bağlansın, onlara da imamlar gibi maaş ödensin” deniyor. Daha çok hükümet çevrelerinden gelen bu yaklaşım belki de iyi niyetli aslında; ama bence bir “çözüm” değil bu. Değil, çünkü böyle birşey, sünniler gibi Bektaşileri-Alevileri de devlete bağlamak demektir! Hele laiklikle hiçbir alakası yoktur bunun. “Sünnilerin yakasını Devletten kurtaracağız” derken Alevileri de ona bağımlı hale getirmek hiçte bir çözüm değildir! Alevi dedeleri de maaşlı memur haline getirilecekmiş!.. Böyle birşey Bektaşiliği bitirir! Herşeyden önce geleneğe -ki o gelenektir onun varoluş gerekçesi- aykırıdır böyle birşey!.

Ama sadece o gelenek de yetmiyor artık! Çünkü bugün bazıları da onu, onun bu muhalefet olma yanını ön plana çıkararak kullanmak sevdasındalar! Boşuna “Osmanlı'da oyun tükenmez” dememiş atalarımız! Bektaşiler-Aleviler bu kez de muhalefete geçen Devletçiler tarafından kullanılmak isteniyor! Demokratikleşme-sivilleşme sürecine bağlı olarak artık yavaş yavaş bir muhalefet cephesi haline gelmeye başlayan Kemalist- Devletçi-“solcu” cephe Bektaşiliği-Aleviliği de bu cephenin içinde tutmaya çalışıyor! “Bakın” diyorlar, “artık iktidara burjuvazi geldi. Yani Devleti onlar ele geçirdi, bu nedenle, size de gene muhalefet cephesi içindeki şanlı yerinizi perçinlemek, globalleşmeye karşı yeni tipte ulusalcı bir ideolojiyle bu cephe içinde yer almak düşer”!

Belki de son Osmanlı oyunu bu! Bakalım Bektaşiler-Aleviler bu oyuna gelecekler mi?..

Ben mi ne düşünüyorum: Tek çözüm demokratikleşmedir diyorum ben! Bunun için de ilk yapılması gereken, bugün sahip olduğumuz bütün sorunların kaynağı olan o “devrim kanunlarını” vakit kaybetmeden değiştirmektir. Tekke ve Zaviyeleri kapatma kanunu derhal ortadan kaldırılmalıdır. Bakın göreceksiniz bu adım atıldığı an ortada ne Cemevlerine statü sağlanması sorunu kalır ne de birşey. Aynı şey Kürt sorunu için de böyle değil mi? Başımıza Kürt sorunu diye bir sorunu yaratan da gene aynı zihniyet-Devlet anlayışı değil mi?. 1920 de bu cumhuriyet kurulurken o zaman Kürt-Türk ayırımı mı vardı ortada? Kim, neden nasıl yarattı bu sorunu, herşey apaçık ortada değil mi? Yeni bir anayasa diye bas bas bağıyoruz, neden? Burada aynı şeyleri tekrarlamak istemiyorum artık, ben de bıktım!..

Kısacası, “Kürt sorununu” olduğu gibi “Alevi sorununu” da yaratan son tahlilde Osmanlı artığı bu antika devlet yapısıdır. Benim her derde deva formülüm ise şu: Zora ve şiddete başvurmamak kaydıyla her türlü düşünce kendini demokratik cumhuriyetin bütün olanaklarını kullanarak açıkça ifade edilebilmelidir diyorum ben. Aleviyse alevi, sünniyse sünni, ya da hristiyan, devlet bütün dinlere-inançlara karşı eşit mesafede durmalıdır. İnsanlar istediği gibi örgütlenebilmeli, inançlarını-ibadetlerini istedikleri gibi yapabilmelidirler. Camiyse cami, cem eviyse cem evi, tekke ve zaviye ise ona da tamam, yok eğer kiliseyse kilise, ne istiyorsa onu yapabilmeli, ibadetini orada yapabilmelidir insanlar. Peki bu durumda Devlet ne yapmalıdır mı diyorsunuz: O da kontrol etsin bütün bu oluşumları. Yasalara uygun olmayan bir yan var mı yok mu, onu gözetlesin. Gerisine de karışmasın devlet. O Osmanlı artığı “Diyanet” falan da lağvedilsin artık. Sana ne milletin diyanetinden. Ne hakla Allahla benim arama giriyorsun sen!

Devlet şöyle düşünmelidir bence: Ne istiyorsun kardeşim sen, şeriat devleti mi, ya da, Alevilik ayrı bir dindir mi diyorsun, buyur, istersen gazete çıkar, istersen televizyon istasyonu kur, istersen de siyasi parti kurarak siyaset yap! Devlet kendini bu tartışmaların dışında tutmalıdır. Sen ne istiyorsun, ayrılmak mı, ya da federasyon mu, buyur sen de kur partini; ama bir şartla, teröre ve şiddete başvurmamak kaydıyla!. Bak, bunu yaptığın an tepene binerim, en ağır şekilde cezalandırırım seni!.

İşte Türkiye bunu diyebildiği an iş biter. Kürt sorunu da çözülür Alevi sorunu da! Ne “tek adam diktatörlüğü” lafının gerekçesi kalır ortada, ne de demokrasi dışı yollara başvurma ihtiyacı!..

Bir nokta daha! “Kürt sorununu çöz”, “Alevi sorununu çöz” diyorlar hükümete, nasıl çözecek hükümet bu sorunları! Biri federasyon ister biri ayrılmak, diğeri ise birlikte yaşamak. Biri der ki dedeler devlet memuru haline gelsin, öteki de, hayır alevilik ayrı bir siyasettir-ideolojidir vs.. Ne yapacak hükümet bu durumda? Hem sonra bu, herşeyi Devletten bekleme anlayışıdır, eski alışkanlıktır yani. Devlet bir ferman çıkarsın bütün sorunları çözsün anlayışıdır! Yok artık böyle şey! Demokratik Cumhuriyet diyorsak eğer önce hep birlikte tek bir şeyi savunacağız: Zora ve şiddete başvurmayan bütün düşüncelerin açıkça ifade edilebilmesini.. Bir kere bu başarılırsa, yani devlet yolu açarak aradan çekilirse göreceksiniz ondan sonra herşey kendiliğinden çorap söküğü gibi gelecektir..